EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 6. septembril 1972

Nr. 68 (3756) 14. aastakäik

ARVO MÄGI: SOLSHENITSÖNI läkitus puudutab ka eesti kirjanikke

Nobeli laureaadi Aleksander Solshenitsöni Nobeli-läkitus puudutab ka eesti kirjanikke ja kirjandust okup. kodumaal, konstateerib kirjanikepoolses kommentaaris Arvo Mägi, kes konstateerib, et kodumaal ka eesti kirjanike looming kuulub "siseasjade ministeeriumi" (MVD-KGB) alla. Ja ka eesti rahva saatuse suhtes on maailm üksköikne.

Arvo Mägi kommenteerib Solshenitsöni Nobeli-könet järgmiselt:

"On loetud varem mitmete Nobeli kirjandusauhinna laureaatide könesid. Suur osa neist on olnud üldsönalised ja väheütlevadki — köik kirjanikud pole alati sönamehed abstraktsemal pinnal.

Solshenitsöni köne on tegelikult apell enne köike oma kolleegidele võitluseks vägivalla vastu viimasega paratamatult kaasas käiva vale paljastamise teel. Et sel võitlusel võiks olla tagajärgi, seda näitab autori oma olukord — ta on enda sönajulgusega niivörd väljapaistvasse seisukorda suutnud tösta, et nöukogude võimud teda ei julge "hullumajja" saata.

Solshenitsön on põhiliselt konservatiivne kirjanik — ta usub kõrgematesse võimudesse väljaspool inimest — ta üleskutse on (venelaslikult pateetiline ja oratoorne) intuitiivne ja nägemuslik, mitte mõistuslikult analüütiline. Selle tõttu esineb üleskutses ka teatav loogiline vastuolu: kirjanik-kunstnik saab oma "inspiratsiooni" kuskilt väljastpoolt — aga ometi peaks (mitte peab!) ta ennast rakendama ühiskonda (küll eelarvamusteta ja oma parima äranägemise järgi). Peab mainima, et Vene kultuuriloos on alates möödunud sajandi keskpaigast kirjanduse ühiskondliku rakendamise nöue alati olnud väga tugev.

Kirjaniku "vaimseks isaks" tuleb üleskutse järgi pidada Dostojevskit, keda ta tsiteerib ja kelle idee inimese vastutusest ühiskonna tegude puhul ta räägib. Läkituse köige julgem ja positiivsem osa on apell tänapäeva vägivallavõimude vastu võitlemiseks. Kedagi otse nimetamata, on täiesti selge, keda mõeldakse. Oma satiirilise hinnangu saab ka osa tänapäeva noorsoo "revolutsioonivaimustus". Konservatiivne on Solshenitsön kategooriliselt igasugu revolutsioonide vastu ja nimetab usku nendesse naiivseks. Maailmarevolutsioonist unistajaid nimetatakse marsi-inimesteks, kes ümbritsevast olukorrast midagi ei tea. Eriti rõhutatakse üleskutses kogu maailma rahvaste ühtekuuluvust ja omavahelist solidaarsust.

Eelpool mainitud tingimused kehtivad ka kodumaise eesti kirjanduse mineviku ja oleviku kohta. Eesti kirjanikke on hukkunud vanglates ja laagrites. Eesti kirjanike looming kuulub "siseasjade ministeeriumi" tsensuuri alla. Ka meie rahva saatuse suhtes on maailm üksköikne, kohati vägivalla ees aralt ja mugavalt lõmitav.

Aleksander Solshenitsöni üleskutse on haruldaselt julge ja oma visionäärsuses selgeltnägelik arvetegemine tänapäeva maailma köige suurema ohuga — diktatuurrezhiimide levimisega ja püsimisega."

Kuidas TARTUS kontrollitakse üliöpilasi

Eesti Päevaleht käsitles 21. juunil Tartu ülikooli haldusaparaati okup. Eestis ilmunud teatmiku järele. Kuna allikas ei olnud nimetatud üht olulist ülikooli organit, mis tegelikultkontrollib kogu ülikooli ja üliõpilasi, siis ei olnud seda mainitud ka artiklis. See on n.n. eriosakond, milline kontrollib nii üliõpilaste kui õppejõudude poliitilist usaldatavust. Eesti Päevalehele jutustab sellest osakonnast üks Tartu ülikooli praeguse okupatsiooni aja õppinu oma kogemustest.

— Viiekümnendatel aastatel asus eriosakond V. Kingissepa (end. Gustav Adolfi t.) nr. 18 asuva hoone kolmandal korrusel. Selle osakonna ülesannetesse kuulus üliõpilaste poliitilise usaldusväärsuse selgitamine ja esitatud ankeetandmete kontroll.

Iga ülikooli astuja pidi nimelt esitama kehtestatud vormi järele üksikasjalise elulookirjelduse. Tuli ära näidata isegi vanematel olnud talu suurus hektarites ja neile kuulunud loomade arv.

Loomulikult tuli anda aru enda tegevusest saksa okupatsiooni ajal, veel tähtsamaks peeti aga vanemate minevikku. Mäletan üht küsimust: "Kas vanemad on represeeritud nõukogude võimu poolt" (s.t. on nad karistatud, kööditatud v.m.s.).

Elulookirjelduse alusel otsustas eriosakond kas üliõpilaskandidaati võib lubada sisseastumiseksamitele.

Kes ebaõigeid andmeid esitas, sai oma pabeid tagasi ja tema kõrgema hariduse taotlusel oli lõpp.

Kuid ka pärast ülikooli immatrikuleerumist jatkus kontroll. Aegajalt ilmus teadetetehvlile rektori käskkiri: "Eksmatrikuleerida ebaõigete andmete esitamise eest..."

Hektarite, lehmade ja sigade arvu eriosakond ilmselt siiski ei kontrollinud (ilmselt aitas n.n. kulakunimekirjadega võrdlemisest, mida sel ajal peeti rajoonide täitevkomiteedes) Üks ideeline komsomoli aktivist tundis suurt hingepiina selle pärast, et oli petnud nõukogude võimu. Ta isa talu olnud 75 hektarit suur, aga köik peaaegu võsa ja raba. Kuid küsitluslehel ja kaadriankeetides, mis tulid täita ükskõik kuhu, tööle astumisel, ei päritud maa headuse järele. Nii märkiski ta elulookirjeldusse 15 hektarit — muidu poleks teda ehk ülikooli üldse võetud. Ja noormees elas oma piinava saladusega aastast aastasse. Muide juhtusin kord ise nägema ühte kaadritoimikut ülõpilase kohta, millele eriosakonnas oli kleebitud venekeelne sedel: "Välja selgitada, millega tegeles isa saksa okupatsiooni ajal".

LÄBI RAUDUKSE

Tartu ülikooli raamatukogu erifondis on kogutud igasuguseid ja muud mitteusaldusväärsed materjalid. Uurijad, kel on vaja nendele ligi pääseda, saavad oma kateedrilt templiga ja allkirjaga taotluspaberi, millele tuleb lisada eriosakonna luba. Siis alles on võimalik erifondi pääsemine.

Ühel sellise loa saamisel helistasin erifondi plekiga ülelöödud ukse taga. Avas väike küürakas naine, kellega tuli rääkida vene keeles. Ta löi omakorda paberile kolmnurkse templi ja kirjutas alla. Nüüd võisin alles minna raamatukokku.

Muide on ka Tallinnas Riikliku Avaliku Raamatukogu juures samasugune erifond. Ka seal nõutakse uurijatelt Tartu ülikoolist, et nad oma avaldusele võtaksid eriosakonna templi.

Tartu ülikooli raamatukogu, millel nüüd on "erifond" luku taha pandud raamatutega.

Teadusliku Raamatukogu A Teadusakadeemia

- **Helikunstnik Tõnu Kalam täiendas suvel oma teadmisi dirigendina USA Colorado osariigis Aspenis toimuvatel muusikakursustel Jean Moreli, Werner Torkanovsky ning Herbert Blomstedti juhatusel.**
- **Hispaaniasse ja Portugali reisis USA Colorado ülikooli Denveri osakonna õppejõud hispaania keele alal dr. Edith Raudam-Rogers.**
- **"Toronto Sun", kanada ajaleht, avaldas oma "päikesepaiste neiude" sarjas pildi 19-aastasest "Kalev-Estienne" võimlejast Tiiu Vanaseljast.**

Päevadest ALBUM

TORONTO (EPL) — Möödunud nädalal Toronto Eesti Majas toimunud ÜEP peatoimkonna kokkukutsel toimunud erikoosolekul otsustati Ülemaailmsete Eesti Päevade suurpidustuste jäädvustamiseks välja anda erialbum. Koosolekul arutati teose üldlaadi ning teksti ja piltide kasutamist ning valiti esialgne toimkond koosseisus H.Kivilo, M. Lee ja V. Muikmaa.

Kava kohaselt ilmub eestlaste suurpidustusi käsitav teos albumi või raamatu kujul 1973. aasta algul ning peaks tellijate kätte minema Eesti Vabariigi aastapäevaks. Teose tekst koostatakse eesti ja inglise keeles — teatud osad ainult inglise keeles,millledes antakse tagapõhjalist informatsiooni eestlastest.

Osa teksti ilmub tõenäoliselt kahes keeles, kuna need osad, mis eestlasi sisemiselt puudutavad, ilmuksid ainult eesti keeles. Teose pearõhk lasuks siiski piltidel.

Suur itaalia ajakiri Balti probleemist

ROOMA (EPL) — Itaalia mõjukaima ajalehe Corriera della Sera hiigellevikuga pühapäeva-ajakiri Domenica del Corriere pühendas oma poliitiliste päevaküsimuste leheküljel (nr. 23, lhk. 21) "Kolmele rõhutud rahvale", s.o. Eestile, Lätile ja Leedule, ühenduses rahutustega, mis Leedus tekkisid Roman Talasta enesepõletamisega ja kus nõuti vabadust. Ajakiri avaldab muide ka näitliku kaardi oma lugejatele kolmest Balti riigist ja nende geograafilisest asendist N. Liidu läänepiiril.

Lühikeses ülevaates tuletatakse meelde, et need riigid iseseisvusid Esimese maailmasõja järel ja et Lenin pidas tsaariimpeeriumi rahvuste küsimuse lahendamist primaarseks küsimuseks nendele autonoomia andmise näol.

Ometi kaotasid need riigid iseseisvuse just N. Liidule, kes nad taas liitis Venemaa külge. Üteldakse, et nendel rahvastel on oma kultuur ja ajaloolised traditsioonid, millised erinevad tunduvalt Venemaast.

Eesti tutvustuses meenutatakse, et Tacitus seliest maast on kõnelenud juba esimesel sajandil pärast Kristust. Eestis olevat 1,3 miljonit elanikku, nendest 20 protsenti venelasi. Maad on ajaloos okupeerinud saksalased, rootslased ja venelased. Vabadussõjas venelaste vastu langes 2236 eesti meest.

Okupatsioonides oli eestlastel, lätlastel ja leedulastel ühine saatus — 120.000 kööditati venelaste poolt ja 60.000 hukkus.

Stalini tagakiusamisaktsioonid kulmineerusid a. 1949. Nüüd on eestlastel, kes kõnelevad soomeugrilist keelt ja võivad aru saada soome keelest, teatud "aken" televisiooni kaudu läände, mida naabritel lätlastel ja leedulastel ei ole. Nende majandusliikud võimalused on samuti paremad, kuid venestamine areneb edasi. Ajavahemikus 1939—1959 vähenes eestlaste arv, ütleb itaalia ajakiri. Märgitakse, et tänavate nimed on obligatoorselt ka venekeelsed. Edast tutvustab ajakiri ka teisi vähemusrahvaid N. Venemaal ja nende küüditamisi.

Eep 205

EPL 6. septembril 1972

Vägivald ja vale

Üks üksik mees pisikeses majahütis, mida Rootsis võiks klassifitseerida onnina-kuurina, väljaspool kommunistlikku metropoli Moskvat, on oma materiaalsele vaesusele vaatamata suutnud oma vaimse rikkusega end kuulama panna kogu maailmas: Nobeli-laureaat, oma riigi valitsejate poolt põlatud ja hüljatud Solsehnitsön. Kuulama panna selle pärast, et ta ütleb tõde just seal, kust seda kõige vähem oodata võiks, kus vale ja vägivald on seatud aupjedestaalile, maal, kus ei ole sõna ega mõtevabadustki.

Ja just sealt tuleb võitlushüüd kogu maailma kirjanikele: võidelgem vägivalla ja vale vastu, mis on kujunenud kaasaja iseloomustavaks osaks, vaadakem silmi sellele võltsile vaimule, mis sunnib kogu maailma tantsima diktatuuri poolt kätte näidatud tantsu, kus lokkab võltsidealism, mis hellitab ainult ühe teatud ideoloogia poolt hellitatuid ja kaugeltki ei pöördu kogu vägivalla vastu, Münchenivaim, mis ikka ja jälle taab järeleandmisi vägivallale ja teeskleb, nagu seda ei oleks olemaski.

Jah, maailm teeskleb, nagu eksisteeriksid vaid need probleemid, mis on seotud arengumaadega ja läänesfääriga. Protesteeritakse, demonstreeritakse, kuid samas ollakse tuimad, jahedad, jah kogu üksköiksed kõige samasuguse ja võibolla hullema vastu, mis valitseb idas kommunistlikus maailmas, mida vaikse pühalikkusega nimetatakse sotsialistlikuks varjamaks, et tõeliselt on tegemist raskeima türanniaga, mida inimkond on näinud ja millise ohvrid on lugematud.

Kui Müncheni kord juba on nimetatud, siis just praegu käimasolevatel olümpiamängudel Münchenis paistis see võltsus maailma hoiakus selgemini silma. Võistlustelt kõrvaldati poliitilise protestikoori kaasabil Rhodeesia, kus valged vähemusseisundis hoiavad võimu oma käes musta enamuse vastu, mis tähendab rassi allasurumist (kuigi nende olümpiameeskonda kuulusid nii valged kui mustad), mis oleks ju iseenesest mõistetav, kui samal ajal oleks kõrvaldatud kõik teised rassi- ja minoriteediröhumist teostavad riigid, eeskätt aga maailma kaasaja suurim koloniaalimpeerium N. Liit kelle kohaolekut peetakse kõige loomulikumaks asjaks.

Riigipäevalige Sten Sjöholm (fp) puudutab seda küsimust Expressenis: "Paljud vene sportlased, osavad ja pealegi eeskujulikult ausat mängu ja head ülalpidamist esindavad, tulevad Müncheni olümpiastaadioni võidutribüünile. See on minu seisukohalt täiesti korras. See peaks aga olema selgelt palju vähem iseenesestmõistetav nendele, kes aplodeerisid Rhodeesia eemaldamisele. Julgetakse kallale minna Rhodeesiale ja tema suhteliselt tähtsusetule spordielule, kuid gigant spordi alal jääb puutumata. Nii on teesklus asetatud aukohale ja otse demonstratiivselt isegi võidutribüünile".

Sjöholm leiab, et poliitilised otsused olümpiamängudel tabavad eeskätt sportlasi, kes peavad kannatama ka siis, kui nad on selle rezhiimi vastased, keda nad esindavad. Ta mõtleb siin, et Rhodeesia mustad sportlased võivad olla eriarvamisel oma valge rezhiimi suhtes. Kas ei või aga oletada samuti, et nende paljude ikestatud rahvaste sportlased, keda maailmaajakirjandus tembeldab "venelasteks", kuna nad on sunnitud esinema N. Liidu meeskonnas, omakorda ei ole eriarvamisel rezhiimi suhtes, mis takistab nende rahvaste vabadust — nende hulgas eestlased, lätlased ja leedulased. Sjöholm hüüab nagu Solshenitsöngi: "Lõpetage teesklus ja võltsus!"

Vägivalla tarvitajad vabandavad oma vägivalda sellega, et see on vajalik revolutsiooniks, inimkonna edasiviimiseks, parema tuleviku loomiseks. Sealjuures nad aga häbenevad oma vägivalda ja püüavad ajaloo võltsimisega oma jälgi tasandada. Neil on sageli olnud edu ja areng praeguses maailmas nihkub selles suunas, et tulevased generatsioonid kord aktsepteerivad vale tõena lihtsalt selle tõttu, et vale jääb ülekaalu.

Viimastel aastakümmetel on vahetpidamatult inimkond tegelenud natsismi roimadega ja laastamisega. Selles ühekülgsuses on silmavahele jäetud tõsiasi, et ka kommunismi ja marksismi ideelise mantli all on toimunud ajaloo suurimaid roimi, masside hävitamine ja rahvaste ikestamine, veel rohkem — tervete rahvuste hävitamine. Need ohvritemiljonid ei ole paraku suutnud vapustada samal määral.

Niisamuti kui maailm ei ole osanud muret tunda kaasaja suurima diktatuurriigi plaanide ees nivelleerida üksikud rahvad üheksainsaks, sulatada kokku nende füüsilised ja vaimsed massid. Sellised plaanid on teatavasti olümpiaadiriigil N. Liidul. Võibolla Solshenitsöni köne lugejad siiski märkasid tema tagasihoidlikku viidet ka sellele probleemile: "Rahvuste kadumine ei vaesesta meid vähem kui kõikide inimeste ühesuguseks muutumine, kus kõikidel oleks sama iseloom, seesama üksainus nägu. Rahvused on inimsoo rikkus, selle üldised isikupärad: ka kõige vahemal nende seas on oma värvingud ja mahuvad eritahuna Jumalikku Plaani".

Juba praegu näeb läänemaailm raudeesriide taga vaid v e n e massi. Massi, mis tahab sulatada tema haardes olevaid vähemusrahvaid ja need likvideerida iseseisvate etniliste ühikutena. Nende ühikute hulgas on ka eestlased. Ja paljud teised rahvused, kelle esindajaid praegu Münchenis maailma ajakirjanduses tembeldatakse "venelasteks", kuna nende rahvustelt on rööviitud vabadus ja õigus isegi oma õigele nimele esinemisel maailma rahvaste peres.

KLA

Roosevelt

Telegrammid jutustavad, et president Franklin Delano Roosevelti (kes Jaltas ja Teheranis maha mängis Ida-Euroopa oma naiivsuses) poeg James on avalikult teatanud, et ta lahkub oma isa demokraatlikust erakonnast, et toetada president Richard Nixoni republikaanset kampaaniat.

Võidakse ütelda, et käbi kukub kännust kaugele. Kuid kui perekonna naiivsuses Moskva vastu (kus ka mamma Eleanor oma tähelepandava rolli mängis) on seda kändu niivõrd kompromiteerinud maailma ajaloos, siis on vast ka aeg, et käbid oma seemnetele otsivad mõistlikumat kasvupinda.

VÄLISKOMMENTAAR

VÄÄRPILT VIETNAMIST

Lääne-Saksa demokraatliku keskuse ajakiri Deutschland-Magazin võtab oma kahes viimases numbris üles küsimused, et mis on Vietnamis juhtunud ja mis saab edasi juhtuma. Sissejuhatusena märgib ajakiri, et aastaid kestnud sõda Vietnamis ja eriti viimase aja sündmused seal on paljastanud propagandaloba rahuarmastavast Nõukogude Liidust ja ühtlasi tõstnud esile tema kasvavat agressioonihimu.

Seepärast on Deutschland-Magazin pidanud vajalikuks sihilikult käiku lastud valelikku informatsiooni sõjakäigust võtta objektiivse vaatluse alla poliitilisest, ajaloolisest, ideoloogilisest ja etnoloogilisest seisukohast. Seda võimaldab nimelt hiljuti ilmunud raamat "Ameerika, Leitbild im Zwielicht", mille kirjastajaks on Johannes-Verlag Einsiedelnis ja autoriks kuulus publitsist Erik von Kuehnelt-Leddhin, kes oma paljude maailmareiside ajal kujunes silmapaistvaks asjatundjaks ka Vietnami osas.

Nagu Detschland-Magazin tähendab, on autoril nüüd korda läinud sakslastelegi tuliseks muutunud probleem iAmeerika poliitilisest ning vaimsest asetusest vabastada neist moonutustest ja laimudest, mida nõukogude propaganda käsilased seda Läänes on levitanud.

Deutschland-Magazin nendib sel puhul, et nagu mööduvad aastatel, nõnda käib nüüd uuesti võrratu manipulatsioon eesmärgiga petta lääne rahvaid selles, et agressoriteks on mitte Põhja-Vietnami kommunistid ning koos nendega Hiina ja N. Liit, vaid ainult Ühendriigid, kes tõeliselt ei tee midagi muud kui täidavad oma abistamiskohustusi, et rahuarmastavaid rahvaid maailma selleski osas kaitsta orjastamise eest kommunistlike diktatuuride poolt.

Isegi Saksa Liiduvabariigi kaitseministeeriumi koosseisus on leidunud tegelasi, kes saksa televisioonisaates pidasid õigeks süüdistada Ameerika sõja hoolimatus astendamises Vietnamis ja niiviisi maailmarahu ohustamises. Ühegi sõnaga ei puudutanud kommentaator tõsiasja, et Põhja-Vietnami kommunistid murdsid kõiki lepinguid ja sobimusi ning nõukogude tohutut relvastuspotentsiaali kasutades tungisid Lõuna-Vietnami, tuues hirmu, surma ja hukatust miljoneile inimestele. USA vastus oma liitlaste kaitseks Lõuna-Vietnamis, ühendusteede pommitamine ja sadamate mineerimine Põhja-Vietnamis on kommentaatori arvates hukkamõistetav.

Niisugune häbematus, millega mõrvareid siin ülistatakse ja mõrvatuid süüdlasteks tunnistatakse, on muidu kommunistliku propaganda eesõiguseks. Kes edasi tähele paneb, kuidas päevast päeva niinimetatud Saksa televisioonis tema USA-korrespondendid Klaus Böllingiga eesotsas ameerikavastast kihutustööd Nõukogude Liidu vaimus toetatakse ja pahempoolsete radikaalide vietnamivastaseid märatsemisi tembeldatakse "ameerika rahva arvamiseks", see peab eneselt tõsiselt küsima, kui kaua lubab vaba maailm säärast vabaduse kurjasti tarvitamist omaenda massmeediumides veel jatkuda.

Järgnevalt toob Deutschland-Magazin kahes pikemas artiklis kokkuvõtte Erik von Kuehnelt-Leddhini teosest, mis aitavad tõde ja õigust jalule seada. Asjalikus ülevaates käsitletakse esmalt Vietnami konflikti tausta ja algust. Edasi märgitakse vastuolusid: range ja julm rahvastik Põhjas, kavalad ja intelligentsed inimesed Lõunas. Vaadeldakse lahkhelisid, nagu neid esindavad buddhistid, kommunistid ja kristlased.

Iseloomustatakse vietkongijõukusid, kellede "tugevuseks" on julmus.Ameerika abiandmine Lõuna-Vietnamile oli tingitud soovist näidata maailmale, eriti kommunistlikule poolele, et karistamata ei saa üht maad teise järele annekteerida. Ameeriklased rakendasid selleks suure armee, mis aga kujunes kõidetud hiiglaseks. Tema operatsioonid jäid piiratuks ja seepärast võisid kommunistid oma kuulsat Ho Chi-Minhi rada läbi Laose kuni Kambodzhani välja ehitada. Ka informatsiooniteenistus jättis palju soovida, nimelt ühel kummalisel põhjusel.

Kuigi oli virnade viisi ülesvõtteid vietkongi hirmutegudest, olid nad ametliku arvamise kohaselt nii koledad, et nende avaldamist peeti lihtsalt "talumatuks". Nõnda kaotati muidugi ka võimalus välismaailma veenda, kuidas oli tõeliselt lugu kommunistliku agressiooniga Lõuna-Vietnamis. Kommunistid aga kasutasid seda loomulikult ära oma väärpildi maalimiseks Vietnamist.

A.K.

Rootsi annab atentaatori USA-le välja

Rootsi valitsus otsustas USA-le välja anda Taivani arhitekti Tsu-Tsai Chengi, kes New Yorgis võttis osa mõrvakatsest, mis oli suunatud Taivani valitsusjuhi abi vastu. New Yorgis leidis kohus, et ta on atentaadis kaassüüdlane, kuid enne kohtuotsuse lõplikku väljakuulutamist vabastati Cheng kautsjoni vastu.

Seepeale põgenes ta Rootsi ja palus siin poliitilist asüüli. Juunis nõudis USA Chengi väljasaatmist ja ta vangistati Rootsi politsei poolt. Kohtuminister Lennart Geijer märgib, et Chengi kuritegu ei saa vaadelda kui poliitilist akti, mistõttu teda siin ei saa vaadelda kui poliitilist põgenikku. Tegemist on isoleeritud vägivallaaktiga, mida Cheng suurelt osalt omal käel oli ette kavatsenud ja mis sooritati ilma tegeliku katseta kukutada Taivani poliitilist korda, öeldakse kommünikees.

Cheng omalt poolt väidab, et USA annab ta välja Taivanile, kus teda võidakse surma mõista. Ent Genfi konventsiooni kohaselt ei tohi ühtki põgenikku tagasi saata riiki, kus ta elu või vabadus on ohustatud tema poliitilise tõekspidamise tõttu. USA-s võidakse teda mõista vanglasse maksimaalselt 32 aastaks.

Cheng ise on alustanud protestiks näljastreiki. Ka Rootsi üldsus on olnud tema väljaandmise vastu ja valitsusele saadetud kirjades on nõutud, et taivanlasele tuleks anda poliitilist asüüli. (EPL/JA).

Raudtee- ja telehindu tahetakse jälle tõsta

SJ ja televerket esitasid valitsusele nõudmise, mille kohaselt juba alates 1. oktoobrist tahetakse tõsta rongipiletite hindu, samuti telefonitariife. Seega muutuksid rongipiletid 9-10 protsenti kallimaks ning kauhavedu 7-9 protsenti. Telefonitariife tahetakse tõsta nii, et aastamaks suurlinna regioonideks oleks 48 krooni kallim, kuna Norrland peaks maksma 36 krooni aastas rohkem.

SJ-sheff märgib, et riigi raudteed peavad end majanduslikult ära tasuma ja käesolev nõudmine piletihindade tõstmiseks on vaid kooskõlas üldise arenguga hindade osas. Raha on vaja ka investeerimisteks vagunipargi osas, samuti on vaja modernisecrida raudteeseadmeid üldiselt.

Kavatsetud uute raudteetariifide osas võib näitena märkida, et edasi-tagasi pilet Stockholm-Göteborg maksab senise 157 kr asemel alates 1. oktoobrist 170 kr. Ja lühimaadistantsil, näiteks Stockholm-Uppsala oleks uus hind 32 kr. (praegu 28 krooni).

Alates 1961 on SJ tõstnud raudteepiletite hindu kokku 16 korda, viimati käesoleva aasta veebruaris 3-4 protsendi võrra. Möödunud aastal, alates 1. oktoobrist tõsteti piletihindu 8-12 prots.

Televerket tahab tõsta tariife läbilõikes 5,5 protsendiga, kusjuures tahetakse vähendada vahesid telefonihindades Norrlandi ja ülejäänud Rootsi vahel. Seega tõuseksid tariifid enim suurlinnades Stockholmis, Göteborgis ja Malmös, kus veerandaasta maks tõuseks 40 kroonilt 52-le. Suundnumbriplirkondades suurlinnade lähedal tõuseksid tariifid 11 krooniga praeguselt 39 kroonilt 50-le veerandaastas.

Ülejäänud piirkondades tõuseks veerandaasta maks üheksa krooni, praeguselt 32 kroonilt 41-le. Ettepanek tähendab seda, et aasta põhimaks Stockholmis, Göteborgis ja Malmös tõuseks 48 krooni võrra, kuna vastav tõus Norrlandis oleks 36 krooni. (EPL/JA).

USA jätkab A-raketi programmi

WASHINGTON — Pentagon on vastanud jaatavalt küsimusele, kas USA läheb edasi moodsate rakettide väljaarendamisega, mis on võimelised hävitama raskelt kaitstud Nõukogude Liidu rakettide silod.

USA kaitseministeeriumi esindaja on märkinud, et programmiga minnakse edasi, et end kaitsta võimaluse vastu, kus tuumrelvade piiramisleping N. Liiduga ei teostuks. See ei tähenda aga muudatust USA strateegias. USA sõjast hoidumise vahendiks jääb endiselt tõrje ja vasturiünnaku olukord, mis peab sõja vältima. Pentagonist on samuti seletatud, et uute rakettide projekt on alles uurimis- ja arendamisperioodis ja uute relvaliikide tegelik tootmine on kuni 5 aastat tulevikus.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokk
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:-
Kuu ..... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Publikut Eesti Majas Stockholmis Eesti Kultuurikoondise hooaja avamisel Toronto Eesti Päevade muljeteõhtuga. Rahvast oli vihmale vaatamata kogunenud rohkesti. (EPL-foto Lepper)

VALEV UIBOPUU: Eesti keele raskus võõrastele

Henno Jänes: Grammatik der estnischen Sprache. Utbildningsförlaget. Stockholm.

Niihästi kodumaal kui veelgi enam vabas maailmas on palju köneldud eesti keele õpikute vajadusest mõnes suuremas kultuurkeeles, et rahuldada õppevahendite nõudmist nende võõrmaalaste tarbeks, kes soovivad õppida meie emakeelt.

Viimati on selle tarbe üle artikli avaldanud "Keel ja kirjandus" nr.7 mille lähtekohaks on võetud hiljutine juhtum, kus keegi keelehuviline mehhiklanna olevat Tallinnast kirjateel püüdnud hankida mingit võõrkeelset eesti keele õpikut — ent midagi polevat olnud saata! Sama probleemiga põrkuvad eestlased läänes veelgi sagedamini kokku, ja enamasti samade tulemustega. Tendents on seejuures probleemi kiire-kasvu suunas. Seda põhjustab tihenev kontakt eestlaste ja teiste rahvuste vahel, suurenev segaabielude hulk ja loomulikult ka asjaolu, et eesti noorus võõrsil saab oma hariduse peamiselt võõrais keelis. Oleks naiivsus kujutleda, et eesti keelt võiks kultuurkeelena elus hoida ainult kodusele könekeelele tuginedes. See ei ole võimalik ei sõnavara ega ka vormi- ja lauseõpetusegi seisukohast.

Neil asjaoludel on Henno Jänese "Grammatik der estnischen Sprache" ilmumine enam kui tervitatav. Mainitud teose käsikiri valmis autoril vähe enne tema surma paari aasta eest ning oli kirjastus Utbildningsförlageti poolt juba siis väljaandmiseks vastu võetud. Saksakeelse väljaande maht on nüüd ilmunud kujul 160 raamatulehekülge ning see osutub sama autori poolt 1948 avaldatud "Eesti keele grammatika" I lühendatud ja kohaldatud variendiks. Raamatust on harjutuspeatükid ära jäetud ning teos kujutab endast sellepoolest rangelt teadusliku iseloomuga õpikut. Kirjastuse saatesõnast nähtubki, et see on mõeldud eeskätt ülikooli õpikuna — mille järele oligi olemas enamkui tõsine tarve.

Indoeuroopa keelkondadesse kuuluvate poolt peetakse eesti (niisama nagu ka soome) keelt üldiselt raskeltõpitavaks keeleks. Selle eelarvamuse sünniks on rohkesti kaasa aidanud eesti ja soome käänete kõrge arv. Neid on nimelt 14-15, olenedes sellest, kas akusatiivi (mis vormaalselt genitiiviga kokku langeb) loetakse iseseisvaks käändeks või mitte. Eesti grammatikais (nagu ka Jänese omas) on akusatiiv iseseisva käändena ammu kadunud. Soomes on see mõnedel alles, mõnedel genitiiviga ühte sulatatud. Mõeldes indoeuroopa keelkonnist pärinevaile õpilastele, tuleb seda kahjatseda, sest lauseõpetusega ühenduses on akusatiiv tähtsaks objektikäändeks, mille iseseisev eksistents hõbustaks muidu küllaltki keerukat objektikäsitlust eesti keeles.

Faktiliselt on kõrget kaasuste arvu eesti keelele spetsiifiliseks raskuseks pidamine küll eksitus, sest tegelikud raskused lebavad teisel pinnal. Põhikaasusteks meie keeles on ju nominatiiv, genitiiv ja partitiiv, millistest teisi puhtalt soome-ugrilisi kaasusi võib peaaegu automaatselt tuletada, lisades tüvele vastavad käändelõpud, sufiksid. Enamikel käändelõppudel on samasugune funktsioon nagu näit. teatud rootsi prepositsioonidel. Teatud arvu kaasuslõppude ja nende funktsiooni ära õppimine ei ole faktiliselt raskem kui sama arvu prepositsioonide ning nende funktsioonide ära õppimine. Võib koguni küsida, kas prepositsioonisüsteem ei ole nõudlikum. Võrdluna soome keelega on eesti käänetest genitiiv see, mis põhjustab suuremaid raskusi, kuna eesti keeles puudub sellel kaasusel tema algupärane lõpp. Algsoome -n lõpu kadu eesti genitiivist muutis käände varieeruvalt vokaalilõpuliseks ja tekitas probleeme lahtiste ja kinniste silpide vahekorras, millel on tähtis mõju kogu eesti astmevahelduse süsteemile. Siin oleks vaja olnud selgitavaid keeleajaloolisi kommentaare, sest ilma nendeta on raske mõista astmevahelduse olemust eesti keeles. Kahjuks sellised selgitused kõnealuses grammatikas puuduvad.

Tõsiseks pähkliks indoeuroopa keelepiirkonnast pärinejaile on muidugi ka eesti noomenite käändkonnaline jaotus. Kõnealuses grammatikas on neid traditsioonikohaselt seitse, kusjuures osa neist jagunevad veel mitmeiks alaliikideks. Kui võtame arvesse, et näit. rootsi keeles on olemas ainult viis deklinatsiooni (käändkonda), kusjuures need oma mõistelt on hoopis midagi muud kui eesti käändkonnad, ja et neidki peetakse raskeiks, siis võib kujutleda, millise ülesande ees seisab vastav õpilane eesti keele õppimisel. Jänese grammatikas nõuab deklinatsiooniõpetus keeruka süsteemi tõttu erakordselt suure arvu lehekülgi. Ent see on eesti grammatikate üldne koormus.

Käändkondade jaotus on olnud eriliseks valulapseks juba algusest peale. Ahrens oma grammatikas 1843 lähtus astmevahelduse esinemisest või selle puudumisest eesti sõnavaras ja püstitas süsteemi, milles leidus 4 käändkonda. Hiljem on see arv pidevalt kasvanud. J. W. Veski soovis käändkondade arvu redutseerimist viiele, ent ta ei suutnud oma ettepanekut ellu viia. Muidugi on vahe, kas küsimuses on keeleõpikud eestlastele või muulastele. Võõrmaalastele mõeldud eeleõpikute puhul peaks edaspidi tingimata kaaluma, kas ei oleks võimalik tagasi minna lihtsamale kaksikjaotusele: sõnad astmevaheldusega ja ilma selleta. Kui soome keele deklinatsioonisüsteem mahutub ühteainsasse käändkonda, siis peaks mingi süsteemilihtsustus ka eesti keele puhul võimalik olema.

Käändkondade numeratsioon ehk järjekorra jaotus näib samuti olevat suundumas segadusse. Kodumaal välja antud keeleõpikuis on praegu astmevaheldusliikeks käändkonnad VI ja VII, sellega viimased järjekorras, arvatavasti lähtudes pedagoogilisest printsiibist: raskemad viimaseks. H. Jänese eestikeelses ja saksakeelses grammatikas on astmevaheldusliikud käändkonnad III ja IV. Kuigi käändkondade numeratsiooniprobleemi võib teatud möttes puhttehnilisena pidada, peab siiski küsima, kas on otstarbekas astmevahelduseta rühmi üksteisest eraldada põhiliselt erinevate gruppide vahele kiilumise kaudu, et lõpus jälle esimeste juurde tagasi pöörduda. Kahe erisuguse süsteemi rakendusest tekkinud segadus on samuti kahjatususväärne. Itaalias Bologna ülikooli juures läinud aastal välja antud itaalia keelne eesti grammatika kasutab näit. samuti praegust kodumaist süsteemi astmevaheldusliike sõnade paigutamisega VI ja VII käändkonda. Pealegi on neil tüüpsõnad erinevad nendest, mis on kasutusel Jänese grammatikas. On küsitav, kas asjaolu, et igas maailma kolkas kerkivad eri süsteemid eesti deklinatsiooni jaoks, tulevad kasuks meie keeleõpetusele. Ja mis siin ette võtta?

Meil on üldiselt valitsenud kujutlus, et eesti keele ortograafia võimaldab meie keelt märkida kirjas täpselt nagu see hääldatakse. Võõrastele määratud keeleõpikuist selgub eriti drastiliselt, et see pole kaugeltki nii. Palatalisatsioon ehk muljeering evib tähtsa funktsiooni sõnade tähenduse eraldamisel — ometi ei nähtu see meie kirjapildist. Teine ja kolmas välde erinevad samuti funktsionaalselt (linna majad on kõrged/ mees sõitis linna), kuid kirjapilt ei osuta erinevust. Eesti väldete erinevuste tajumine on arvatavasti üks raskemaid probleeme võõrastele. Väldete selgitusele on Jänese raamatus antud ruumi suhteliselt õiges proportsioonis, kuid siiagi oleks sobinud keeleajaloolised kommentaarid. Palatalisatsiooni on selle vastu kahjuks ainult väga põgusalt puudutatud.

Saksakeelse grammatika üheks vooruseks on see, et siin esinevad eesti keeleõpetuse terminid rahvusvahelises kuues ja võimaldavad vastavat sisutähendust paremini siduda üldkeeleteaduslike mõistetega teistes keeltes. Eestikeelsed õpikud, mis peaegu eranditult kasutavad ainult eesti keeleteaduslikku terminioloogiat, on halvad õppevahendid võõrastele. Tundub, et võõrsil viibides ja alalises kontaktis teiste keeltega, oleks otstarbekohasem ka eesti õpikuis rahvusvahelisele keeleteaduslikule terminioloogiale üleminek, seda enam et eesti noored võõrkeelseis koolides saavad oma üldkeeleteadusliku väljaöppe rahvusvaheliste nimetuste abil.

Henno Jänese äsjailmunud saksakeelne grammatika on heaks abivahendiks eesti keele õpetamisel võõrastele (või ka eesti keelest ilma jäänud eestlastele) niikaua kui mingit uut ja paremat spetsiaalteost ei ole suudetud koostada. Trükivigu esineb raamatus möödukalt, kuid mõnedki kahjatusväärsused on korrektorist mööda libisenud. Sellised on mitmuse käänete ülevaatetabel lk. 65, kus nominatiivi ja genetiivi näited on ära vahetatud. Käändkonna number lk. 60 peaks olema VI trükitud IV asemel, ja lk. 67 peaks see olema V trükitud III asemel. Vead on seda hädaohtlikumad, et ekslikud numbrid siin juhivad astmevaheduslike käändkondade juurde mitteastmevaheduslike asemel. Ünneks pole sedalaadi vigade arv suur. Sisuliseks vääratuseks võib lugeda partsiaalsubjekti reegli toetuseks toodud näiteid lk. 123, kus kergesti võiks opereerida ka hoopis teissugustega, mis tõendavad muud, kui autor on soovinud.

"Soome aitab DDR-il takistada põgenemisi"

Lääne-Saksa suurim ajaleht, neljas miljonis eksemplaris ilmuv Bild-Zeitung väidab, et Soome töötab Ida-Saksa võimudega koos, tehes võimatuks DDR-kodanike ev. põgenemiskatseid. BZ-i kohaselt annavad soome reisibürood põgenemisplaanid üle DDR kaubandusesindusele Helsingis.

Bild-Zeitung kuulub Springeri ajalehtede kontsernile, kelle välisosakonna toimetus SAD asub Bonnis. SAD igatahes seletab, et esines juhtum, kus idasaksa kaubandusesindusse kuuluvad ametnikud viisid ühest laste päevakodust ära idasaksa lapse, pidades teda pantvangina. Seda sellepärast, et vanemad kavatsesid siirduda Lääne-Saksamaale.

Tegemist oli ühe idasaksa teadlasega, kes töötas ühes soome ülikoolis ja kes oli Soome kaasa võtnud ka oma abikaasa ja lapse. Perekond otsustas DDR-i mitte tagasi pöörduda ja ühes reisibüroos muretseti laevapiletid Travemündesse.

Reisibüroo aga andis vastavad andmed üle DDR-i kaubandusesindusele, laps võeti pantvangi ja isalemal ei jäänud muud üle kui põgenemisest loobuda. Ida-Saksamaal ootab neid karistus "vabariigist põgenemise" eest, nendib BZ.

Teine vahejuhtum esines ühe idasaksa daamiga, kes külastas oma Helsingis elavat tütart. Mõlemad otsustasid siirduda Lääne-Saksamaale.

Reisibüroos vastuväiteid ei tehtud, kuid juhiti tähelepanu asjaolule, et ametnikud on kohustatud informeerima DDR-i kaubandusesindust kõikide DDR kodanike kohta, kel on kavas Soomest lahkuda.

Hoolimata sellest, et DDR passid on varustatud templiga "kehtiv kõikides maades", märgiti reisibüroos, et DDR kodanikud peale selle vajavad erilist väljasõiduluba. Mõlemad daamid aga siirdusid Liiduvabariiki ilma reisibüroo abita.

SAD Bonnis kommenteerib: "Kirjeldatud vahejuhtumid tõendavad, kuivõrd suurel määral Soome on sunnitud jälgima idast antud juhiseid."

Võib juurde lisada, et Springeri kontsernile kuuluvad ajalehed ja ajakirjad konsekventselt on keeldunud tunnustamast igasugust koostööd Ida-Saksamaaga ja on sellele range järeleandmatusega vastu töötanud. Ka siis, kui suhtlemisest on huvitatud teised riigid. Näiteks võttis Soome juulis konkreetse initsiatiivi selleks, et luua diplomaatilisi suhteid nii DDR-iga kui ka Lääne-Saksaga.

Bild-Zeitung ise on rohkem sensatsioonileht ja populaarne seetõttu, et uudiseid antakse edasi äärmiselt komprimeeritud kujul. Sakslased ise nimetavad ajalehte "Revolver-Blattiks" ega võta selle andmeid kuigi tõsiselt. (EPL/JA).

Ohutusvööde kasutamine sunduslikuks?

Rootsis on kavas kehtestada seadus, mis teeb ohutusvööde kasutamise autodes obligatoorseks. See lähendab lihtsalt seda, et edaspidi karistatakse neid, kes sõidu ajal ohutusvöid ei kasuta, ka siis kui tegemist on lühisõitudega linnades jne. Arvestuste kohaselt väheneks ohutusvöid kasutades surmaohvrite arv aastas umbes 400 võrra, kusjuures tuleb arvestada ka asjaolu, et mitmete tuhandete võrra langeks ka vigastatute arv.

See kõik säästaks ju ühiskonnale hiigelsummasid, kuna näiteks ka pealtnäha tühiste õnnetuste tagajärjel esineb vigastusi, kus rehabiliteerimine on ülimalt aega ja kulusid nõudev. Ka arstid on korduvalt toonitanud, et ohutusvööde kasutamine päästaks tuhandeid vigastustest, andes seega ka haiglapersonalile võimalusi tegutseda rohkem teiste patsientidega.

Teaduslikud katsed on selgelt tõestanud, et ohutusvööd vähendavad vigastusi. Näiteks on inimene võimeline "kätega vastu võtma" kokkupõrget ainult siis, kui auto tunnikiirus on seitse kilomeetrit või alla selle. Suuremate kiiruste juures lendab eesistuja läbi ruutude, tal murduvad käed, tal tekivad vastu rooli põrkudes rinnakorvivigastused jne. Ja ka tiheda linnaliikluse juures on kiirus kaugelt suurem kui 7 km/t.

Rootsis on praegu umbes 95 prots. autodest varustatud ohutusvöödega, ent vähesed kasutavad neid. Arvestuste kohaselt kõigest 25 protsenti, linnaliikluses ja lühimaasõitudel veelgi vähem. Vastuväitena öeldakse, et vööde kinnitamine on tülikas — kuigi tegelikult see ei võta aega rohkem kui mõni sekund.

On esitatud ka omamoodi kummalist arvamust, et õnnetuse puhul "kui ma olen vööga kinnitatud ja teadvusetu, võin ma ju näiteks autosse sisse põleda" või midagi taolist. Ehk siis teadvusel olles ei suudeta ohutusvöid lahti teha. Politsei statistika kohaselt pole aga seniajani esinenud ühtki juhust, kus otseselt ohutusvööd suurendavad juba tekinud õnnetust — hoopis vastupidi.

Ohutusvööde sundkasutamine on läbi viidud mitmes teises riigis, muuhulgas Austraalias, kus tulemused on olnud ainuüksi positiivsed. Surmasaanute ja vigastatute arv sääl on tunduvalt langenud.

Rootsi osas on otsusele jõutud, et ohutusvööde propaganda suurt ei aita, seega tuleks kehtestada obligatoorium, rahva vastupanust hoolimata. Võrdluseks võib nimetada, et viie aasta eest, mil Rootsi läks üle parempoolsele liiklusele, ennustati paljude poolt, et tulemus on veresaun kõikidel teedel. Tegelikult aga arvestatakse, et parempoolne liiklus on vähendanud surmaõnnetusi 600 võrra aastas ja vigastatute arvu umbes 5.000 võrra. Ka ohutusvööde sundkasutamine võiks ainuüksi olla positiivne. (EPL/JA).

● Fox Lakeis Illinoisi osariigis USA-s tähitas 90-ndat sünnipäeva end. Tartumaa Pala valla Assikvere algkooli kauaaegne juhataja Eduard Tralla. Ta on olnud neljas sõjas: Vene-Jaapani, Esimeses Maailmasõjas, Vabadussõjas ja Teises Maailmasõjas. USA-s töötas ta kuni 75-nda eluaastani Chicagos. Ta elab praegu tütre perekonnas.

● Lendurkapten Edgar Mesikep Stockholmist abikaasaga külastas USA lääneranniku oma seal elunevat poega.

Teatriinimeste teatrimuljed Torontost ja Ühendriikidest

Eesti teatrit Rootsis käisid ülemaailmsetel Eesti Päevadel Torontos esinemas Lensi Römmer ja tema teatrigrupp Stockholmi Eesti Teatri perest. Seal toimus üldise pidustuse raamides ka tõeline eesti teatrifestival — 9 pidupäeva jooksul esitati 5 teatri poolt kokku 6 lavastust ühtekokku 11 etendusega. Küsime Torontost naasnud teatriinimeste paarilt Lensi Römmerilt ja tema abikaasalt Edmar Kuusilt, kuidas olid nende muljed?

— See oli intensiivseim teatrinädal, mida oleme üle elanud märgivad usutletavad. Kuus lavastust, kuus autorit, igal autoril oma pale, oma värv, oma laad. Hugo Raudsepa Mikumärdi vabaõhuetendusena, meie August Mälgu "Valgus Sinu kätes", Eduard "Pisuhänd", Aino Kallase "Hundimörsja", uuslooming Lembit Kooritkar Lutsu "Nukitsamees'. Vastavalt kar Lutsu "Nukitsamees". Vastavalt olid esitajaiks Eesti Rahvusteater, Stockholmi Eesti Teater, Eesti Rahvusteater Kanadas, Lakewoodi Eesti Teater ja Toronto Noorteteater. Lavastajaiks olid Kaarel Söödor, Lensi Römmer, Rein Andre, Rudolf Lipp, Leida Lepik ja Endla Komi. Tegelasi oli kokku üle 150-ne. Pidustuse raamides oli teatrietendusi kokku 28 tundi, seega kolm tundi teatrit igal üheksal pidustuse päeval, kui see nii olnuks korraldatud. Nüüd tuli selle vältimiseks anda kaks etendust päevas.

— Oli see kuidagiviisi õpetlik näha oma kolleegide tööd üle paljude aastate?

— See oli huvitav ja õpetlik, kusjuures tuli konstateerida, et asukohamaade maitse ja mängustil on ka meid omal viisil mõjustanud. See tähendas aga seda, et igal maal oli oma pale. Ja siis olid esitatud autorid ja nende teemad nii suuresti erinevad. Tänu sellele saidki teatrisõbrad osa nii lühikese aja jooksul nii mitmepalgelisest repertuaarist.

—Aga mis oli huvitavaim vanadele lavainimestele?

— Huvitavaim oli kahtlemata konstateerida, et ka vanad ja tugevasti ajakajalised asjad, nagu "Mikumärdi" võivad ka praegu suure menu saavutada, kuigi see eksperiment oli julge. Ei ole kunagi varem näinud "Mikumärdit" vabaõhutükina. See oli tehtud suurejooneliselt.

— Ja mis oli meelejäävaim moment?

— Kahtlemata kohtamine nii suure arvu kolleegidega nii vanadest aegadest kui ka tutvumine uute kolleegidega. Ametlikule teatripäevale oli neid rutanud pikkade maade tagant ja selliseidki, kes ise Eesti Päevade teatritegevusse ei olnud rakendatud. Käisime hiljem m.h. külas kolleegidel ka USA-s ja vaatasime teatreid.

— Mida nägite?

— Kõike: Balletti, revüüd, musicale, komöödiaid, filme. Viimases osas juhtus, et nägime Rockefeller Centeri Radio City Music Hallis New Yorgis Leonard Gershe näidendi "Liblikad on vabad" järele tehtud filmi, mis nagu August Mälgu" Valgus sinu kätes" käsitleb ühe pimeda noormehe elu ja annab umbes samataolise lahendusegi — tütarlaps jätab oma nägija peigmehe maha, et aidata pimedat... See oli haarav film. Suurepäraselt mängitud...

— Kui juttu on Mälgu tükist, siis kuidas läks Stockholmi trupil Torontos?

— Mida arvustus on ütelnud, seda on juba edasi antud. Esitasime August Mälgu tükki kahel etendusel teatrisaalis, mis on uus ja moodne,m.h. ees- ja tagalavaga. Meil tuli mängida eeslaval, mis on ringikujuliselt saali sisse ehitatud, publikuga kolme külje peal. Kahjuks meile ei võimaldatud ühtki lavaproovi. Kuigi meie näitlejail puuduvad igasugused kogemused amfiteatri taolisel laval mängimiseks ja kuigi osa käikudest tuli kohapeal muuta, siis tänu sellele, et ringreisil Rootsis olime sunnitud mitmesugusiele lavaoludele kohanema, ei häirinud ka siin publiku asumine kolmel küljel ümber esinejate. Vaba Eesti Sõna, New Yorgi ajaleht, nimetas Mälgu tükki "tugevaimaks draamasituseks Eesti Päevade sarjas". Loodan, et me täitsime meile pandud lootused...

— Teie reisil ameerika teatris nähtud tükkides oli huvitavaim...?

— ... musical "Midagi naljakat juhtus teel Forumile", mis teatavasti ka Stockholmis on jooksnud filmina. Lavatükina oli ta teostatud täisulikult Publiku ja näitlejate koostöö oli erakordne ja vastastikku inspireeriv. Ma ei ole kunagi kohanud nii intensiivset publiku reaktsiooni.. See oli vaimukas, viimse peensuseni läbi mõeldud lavastus.

Edmar Kuus ja Lensi Römmer. (EPL-foto Tippo)

— Kuidas oli ameerika teatri tase laiemas mõttes?

— Käisime teatrites New Yorgis ja Washingtonis. Ühtki n ö r k a tükki me ei näinud. Tase oli hea. Muide nägime Washingtonis ühes lavastuses esinemas Douglas Fairbanks juniori, kuulsate vanemate kuulsat poega. Võisime oma rahuldusega konstateerida, et ega meie näitlejad ei pruugi sugugi häbelikult silma maha lüüa.. Kui neil oleks vaid samad võimalused ja töötingimused!

— Võimalused?

— Mõteme lavastuste suurepärast efekte, lavapilte ja geniaalseid lavastehnilist külge, rafineeritud valgustusvõtteid. Millised ressursid üldse!

— Ja kuidas oli teatripäev Torontos, mis pidi olema nii ütelda teatrirahva konverentsiks?

— See kujunes õieti suureks jälenägemisrõõmuks. Osa võtsid muide mitte ainult näitlejad, vaid ka kõik kogunenud teatritegelased. Kuulati loenguid ja põgusalt saadi puudutada ka ühiseid muresid. Ent tunnid kahjuks läksid nii kiiresti, et pikemaid mõttevahetusi toimuda ei saanudki. Kasina aja tõttu ei kujunenud konverents kunagi mingiks töökoosolekuks, vaid rõõmsaks kohtamiseks.

— Kas eesti teatril on ka edaspidi täita oma missioon vaba maailma eestluse juures?

— Võib olla on see missioon praegu suurem kui kunagi varem. Teater on üks oluline meie omakultuuri relv.

Ütlesid Lensi Römmer ja Edmar Kuus oma vestluses Eesti Päevalehega.

Usutles: JUHAN KOKLA

Haarlemi neegrid Tartus

NEW YORK (VES) — Seitse noort neegrit New Yorgi Haarlemi linnaosast saabusid tagasi õppereisilt N. Liitu, kus nad m.h. külastasid ka okup. Eestit.

Nagu selgub, on neid viidud ka Tartusse, kus neile näidati ülikooli. Nad on märkinud, et nähtavasti näevad Tartu elanikud mustanahalisi inimesi väga harva... Terved grupid kogunenud neid tänavail silmitsema. Õppereisi juhtis n.n. Tänavaülikooli (ametlik nimetus The Street University) 27-aastane direktor Irving Hamer. Kooli võetakse neid noori, kes ühel või teisel põhjusel ei ole sobinud teistesse koolidesse ja kelle haridusekäigu on linna haridusosakond oma peale võtnud. Ekskursandid ei teadnud USA ajakirjanikele oma tähelepanekuist Eestis muud erilist jutustada.

105-aastane narvalanna

Ainsa okupeeritud Eesti päevalehena avaldas Sovjetskaja Estonia pikema kirjutise vanemast Eestis elavast elanikust, kelleks osutub narvalanna Natalie Annus. Saades 105-aastaseks, külastas ajalehe reporter pensionäride-kodus elunevat vanakest ja näitas talle fotot mis tuli ajalehes sünnipäeva puhul avaldamisele. "Kas ma tõesti nii kole välja näen?" oli daam lehemehelt küsinud fotot vaadates, kusjuures ta tänapäevani prille ei kasutavat.

Nagu neljaveerulisest pikast kirjutisest selgub, sündis Natalie Narvas, kus ta 1905 on kaotanud mehe, isa ja venna. Need kõik olevat langenud Jaapani-Vene sõjas.

Et vene ajaleht 105-aastase Narvast pärineva vanakese tänapäeva kangelaseks teeb, on arusaadav, kuna N.A. olevat sajandi algul Narvas osa võtnud revolutsioonilisest tegevusest ja selle eest Siberisse asumisele saadetud. Sealt tagasi saabudes olevat ta 1920 astunud kommunistlikku parteisse. Ta tervis olevat tänaseni nii hea, et polevat veel mingisuguseid arstimeid tarvitanud 105-aastasel on 76-aastane tütar, kes elab samuti Narva lähedal.

Akad. eksamid

Montreali McGilli ülikooli lõpetas inglise keele alal BA kraadiga **Anu Palo, n-na Klaar.** Ta jatkab õpinguid samas ülikoolis.

Montreali riigikolledzhi USA-s lõpetas hispaania keele alal magistrina **Arvi Saar,** kes töötab Oaklandis keskkooli õpetajana.

● Kuu aega viibis Aafrikas Kongos Elga Esberg New Yorgist.

Kui noored võtsid asja enda kätte Sydney E. Seltsis

TORONTO (VE) — Ülemaailmsete Eesti Päevade ajal saabus Torontosse pidustustele teistest riikidest rohkearvuliselt kohalikke eesti seltskondliku- ja kultuurielu tegelasi, kes kohapeal on tuntud inimesed, kuid keda Torontos tuntakse vaid nime järele. Nende hulgas oli üheks huvitavamaks kujuks noor energiline Sydney eesti ühiskondliku elu juht Tiiu Kroll, kes paistis kõikjal silma oma energilise käitumisega ja hoogsate sõnavõttudega, olles sellega eeskujuks paljudele eesti noortele meie rahvusliku elu mosaiigis. Kuidas sai Tiiu Krollist eesti seltskondliku elu tegelane, millised ülesanded on ta enda kanda võtnud Austraalia eesti rahvusgrupi elus ja milline on olnud ta senine elukäik, sellest Tiiu Krolliga tehtud jutuajamise põhjal allpool.

Kui küsime, kuidas Tiiu Kroll on nii hästi ära õppinud eesti keele, et ta esineb kõnepuldis vabalt ja aktsendita, siis saame vastuseks, et tema eesti keele põhialuseks on kodu. "Kui siirdusime Saksamaalt Austraaliasse," nendib Tiiu Kroll, "siis sattusime elama 500 miili kaugusele Sydneyst üksikusse kohta. Seetõttu ei olnud mul võimalik käia eesti koolis ja minu eesti keel baseerub ainult kodus õpitud keelele.

Lõpetasin Austraalias keskkooli ja siirdusin Sydneysse ülikooli, kus mu õpingud jäid aga isa haiguse tõttu pooleli. Õppisin algul arstiteadust ja hiljem loodusteadust.

"Kuidas sattusite eesti ühiskondliku elu keerisesse?"

"Sydneys elades märkasin, et sealse Eesti Maja tegevus oli jooksnud ummikusse ning noored hoidusid Eesti Majast eemale. Eesti Majal oli halb kuulsus ning midagi tuli ette võtta olukorra parandamiseks. Kuus aastat tagasi tekkis Sydney Eesti Seltsis, kes majandab ja hooldab Eesti Maja, kriis, ning selle tulemusena valiti juhatusse nooremaid inimesi, nende hulgas ka mind. Nüüd olen juba neljandat aastat seltsi esimees ning minuga koos lööb seltsi juhtimisel kaasa terve rida noori nende hulgas Rein Simmul, kes on majavanemaks."

"Milliseid muudatusi olete suutnud noore juhatusega teostada?"

"Eesti Maja on nüüd muutunud eesti noortele oma koduks, kuna iga esmaspäeva õhtuti on 60—70 eesti noort Eesti Majas. Peamiselt harrastatakse rahvatantse, kuid meil on tekkinud ka noorte laulukoor ning teisi huviringe.

Jutu jatkumisel selgub, et energiline Tiiu Kroll on ka Austraalias ilmuva ainukese eesti ajalehe "Meie Kodu" vastutav toimetaja. Lehte annab välja Sydney Eesti Selts ning lehe tegevtoimetajaks on Ell Valdmäe.

Tiiu Kroll vastutab lehe väljaandmise eest ning tema ülesandeks on koordineerida lehe väljaandmisega seoses olevat tegevust. Austraalia eesti lehe tiraazh ei ole suur ning puudujäägid toimetamise ja trükkimise osas kaetakse tuludega, mis saadakse heliplaatide ja raamatute müügist.

"Teie olite ka kuuldvasti Austraaliast Eesti Päevadele saabunud ühislennu organiseerijadi?"

"Seda küll. Sain tõhusa abi Õie Mikk'ult Adelaide'ist. Lennu organiseerimisega oli mõningaid sekeldusi, kuid lõpuks saime siiski kõigi probleemidega hakkama.

Minu peamiseks eesmärgiks oli katsuda organiseerida nii odavat lendu kui võimalik ning tuua Eesti Päevadele nii palju noori kui võimalik.

Meie noored peavad minu arvates nägema suuremaid meie rahva kogumist, mis tiivustab nende rahvustunnet. Kuigi Austraalias on praegu kooliaasta käimas, õnnestus mul siiski tuua ligemale 70 eesti noort, kes puuduvad siiasõidu tagajärjel 3 nädalat koolist."

Lõpuks nendib Tiiu Kroll, et ta ei täida eesti rahvusgrupis oma ülesandeid mitte auahnuse, vaid idealismi pärast. Ta tõstab esile ka mõningaid teisi Austraalia eestlasi, kes samadel põhimõtetel tegutsevad. Näiteks on Kaie Sumbak võtnud endale kohustuseks rahvatantsijate õpetamise, Ingomar Netliv, kes elab Canberras, korraldab noortele pidevalt suvelaagreid ja on oma suure populaarsuse tõttu suutnud alati palju noori kokku tuua.

Mis puutub Austraalia eestlaste ellu üldiselt, siis on viimasel ajal märgata eesti sektoris vilgast gegevust.

Moskva-hipi tuli "läände"

LONDON (VES) — "Tallinn on lähemal läänele, sellepärast tulime siia, ütleb üks Moskva hipi, nõjatades Tallinna keskaegse kindluse müürile" — nii alustab Reuteri agentuuri korrespondent kirjeldust külastusest Tallinna.

Kirjeldades eestlasi "blondidena ja musikaalsetena", kelle keel sarnaneb soome keelele, märgib korrespondent, et kuigi Eesti liideti N. Liidu külge 1940, on Eestis siiski veel läänelik õhkkond: seelikud on lühemad kui Moskvas ja juuksed pikemad. Ta lisab, et Tallinnas vaadatakse palju soome TV-saateid, kuid ainult vähesed pääsevad liinilaevale, mis viib turiste Soome.

Liikumisi läbi raudeesriide

Kodumaa okupatsiooniinformatsiooni järele on Rootsit külastanud Milvi Allemann Loksalt, Vilhelmine Kobin Viljandist, Heljo Onno Hiiumaalt Emmastest, Vello Sillaste Räpinast, Matti Stokkebi Sadalast ning Maria Luhalep, Pilvi Ojamaa, Peedu Ojamaa, August Palm, Veli Piipuu, Ellinor Piipuu, Edgar Põld, Marta Reimets, Aime Tammistu, Elita-Regina Tomberg, Ernst Tohv, Heli-Ilme Valter ja Niina Väljaots Tallinaast.

Ühendriikides käis Lina Järvi Tallinnast.

Soomes käisid Evgenia Elisejeva Tartust, Olga Hakkinen, Rein ja Ruth Karemäe ning Taimi Roos Tallinnast.

Kanadas käis Päivu Lepik Viimsist.

Läänesaksamaal käisid Anna ja Hans Reismann Võhmast.

Leinateateid

Tallinnas suri 30. juulil Erika Lauger, n-na Spiegel.

Red Bankis New Jersey osariigis suri 15. augustil Julie Tamses, n-na Pendrimant, sünd. 9. jaan. 1893 Eestis.

Eestis suri 24. juulil Helmi Julie Pajus-Bauman, sünd. 12. jaanuaril a. 1894 Järvamaal.

Kavastus, Eestis, suri 28. juulil Jaan Oder, sünd. 22. juulil 1893 Kavastus.

Ühendriikides suri 9. augustil Vello Laama, sünd. 31. juulil 1925.

Ühendriikides suri Leida Kibardin.

Võrus suri 4. augustil Adele Tigasoo, n-na Kunst, sünd. 23. veebruaril 1897. Sännas.

Ottawas, Kanadas, suri 20. augustil Evald Piir, sünd. 17. aprillil 1914 Vastseliinas.

Vancouveris suri 9. augustil Nikolai Tutt, sünd. 22. juulil 1900 Tallinnas.

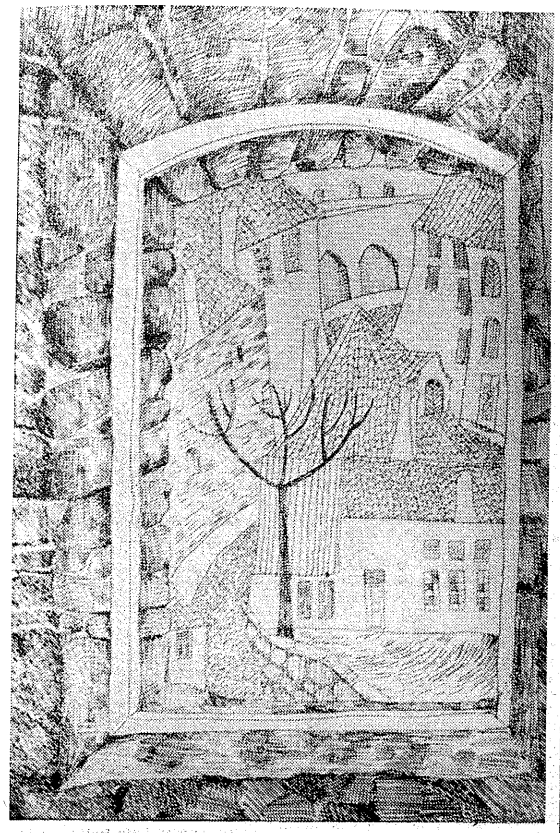

Kunstniku üks Tallinna vanalinna-motiive.

Eesti kunstnik BRASIILIAST esineb näitusega

Talvesöja ajaloolisel aastal 1940 sündis Soomes tütarlaps, kelle ema oli eestlanna ja isa soomerootslane. Ristinimeks pandi talle Silvia. Täiskasvanuna Saksamaal kunsti õppides tutvus ta noore brasiilia teadlasega, kes praegu on professor Rio de Janeiros. Tema kunstnikunimi kostab seepärast Silvia Aulio Linhares. Kuna ema talle lapsena õpetas eesti keelt, mida ta lahedasti räägib, kuigi küll veidi soomepäraselt, sest neid keeli on raske lahus hoida, peab ta end eestlaseks. Silvia Aulio Linharese kunstinäitus avatakse Välis-Eesti ruumides Tullportsgatan 174, 9. septembril.

Nii isikuna kui kunstnikuna on senora Linhares huvitav tutvus. Tema isiklik saatus näitab kõigepealt, kuidas väiksemaks on jäänud nüüdsel ajal maakera.

Õppinud kunsti Helsingi Ateneumis kolm aastat 1956-59, läks ta Saksamaale Kieli kunstikooli end täiendama. Seal oli ka ülikoolis õppimas noor brasiilia teadlane Linhares, kes tagasi pöördudes Riosse viis kaasa põhjamaise nooriku. Sündisid poeg ja tütar. Kuid emakohustuste kõrval avanes kunstnik Linharesele Ladina-Ameerika inspireeriv maailm. Mõni madonnapilt kusagil vanas kirikus Paraguais, indiaani looming, need olid inspireerivad tegurid mitmekülgsete võimetega kunstnikule.

Aga Euroopa tõmbejõud ei katkenud. Aastat poolteist tagasi jättis ta poja isa juurde Riosse koolis käima, võttis pisituitre kaasa ja asus stuudiumi- ja loomingureisile vanal mandril.

Silvia Linhares armastab Tallinna motiivistikku, kus elab tema tädi. Möödunud talve jooksul ta joonistas Tallinna vanalinna motiive ja täiendas end gobelääni kudumise alal, kuna vaibad on oluline osa ta loomingulisest ampluaast ning joonistas ka lapsi, mis omakorda on üks tema armsamaid erialasid. Ta lihtsad, tohutult värviroomsad lakkmaalingud laste teemadel, mis eesti silmaga vaadatuna meenutavad Richard Kiiviti illustreeritud klassikalisi pildiraamatuid, ei tule kunstniku soovil väljapanemisele eeloleval näitusel.

"Eesti kunstipublik Stockholmis näeb mu töid esmakordselt ja pilt on isegi küllalt kirju, seepärast jätame lastejoonistused välja."

Näitusel tulevad esitamisele umbes kuuskümmend numbrit. Nendest kolmekümne ümber koloreeritud tushijoonistusi Vana Tallinna motiividel, peale selle omakootud gobelääne eesti, soome, brasiilia ja rumeenia motiividel.

Kolmanda osa näitusest moodustavad madonnad. Nende inspiratsiooni algallikad leiduvad Ladina-Ameerikas, Hispaanias ja teistes katoliiklikes maades, kus kiriklik pühakuju on usulise emotsiooni tekitajaks.

Nii pidulikult ei võta oma madonnasid pr. Linhares. Ta ütleb, et teda on õhutanud kunstiliselt uuesti looma madonnakujusid igivanad vaikivad kirikud. Ta on tahtnud vanade meistrite töid ümber tõlgitseda, tuua kirikust välja tänapäevasesse miljöösse. Ojeti võiks tema madonnasid nimetada kollaažideks, kus kunstniku terav nuga on loonud tausta puurelljeefina, pintsel maalinud Madonna värvides ning seda hiljem täiendanud mitmesuguste säravate vahenditega, et anda peale glooriat.

"Keegi ei tea, kus algab või lõpeb see fenomeen, mida nimetatakse kunstiks. Minu eesmärgiks on sel näitusel esitada publikule tulemusi, mida on tekitanud minu loomingutunne. Võibolla tundub mõni võte harjumatuna. Kuid kunstnik pole siiski mingi fotokaamera, mille ülesandeks on täpselt protokollida. Loominguline moment tekib iseenesest, kui näiteks kujutada Vana Tallinnat."

Nii ütleb Silvia Aulio Linhares, kellel endalgi on õige mitu palet, nagu ka ta kunstil. Ühel fotol on ta tõmmu ja sensuaalne lõunamaine iludus, teisel tüdruk Põhja-Eestist, kolmandal asjalik tänapäevane naine.

Kuid temperamendis ei ole kahtlust, ei isiklikult ega teostes. Huvitav, mis arvavad asjatundjad tema tehnilisest võimest ja joonistusoskuse kindlusest. Nood kolm maja Tallinnas, mida kutsutakse "Kolm õde", need on ta teinud tegelikust veidi tüsedamad. Kuid ta on sinna ette asetanud ka kolm nunna, kes omavahel juttu räägivad ja nende nägudest võib näha, et nad mitte palvet ei loe.

"Jaah, kui see näitus on läbi, siis tahaksin veel veidi Balkanil töötada. Aga pärast seda tuleb vist maha jätta ateljee Helsingis ning tagasi minna Riosse, et vaadata, kuidas abikaasa ja poeg elavad."

Igal juhul, huvitav tutvus, kunstnik Silvia Aulio Linhares.

V.P.

Silvia Aulio Linhares

Paul Laan — mõtleja ja luuletaja — debüteerib

Keset suve debüteeris Stockholmis luuletajana ja aforismidekirjutajana Paul Laan. Debütant ei ole päris tundmatu avalikkusele, kuna tema sulest on kirjandusajakirjades aeg ajalt ilmunud luuletusi ja kirjandusteaduslikke artikleid ning arvustusi. Paul Laan on nimelt kirjandusteaduse litsensiaat ja töötab praegu Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi juhatajana, mis tegutseb Stockholmi ülikooli juures. Paul Laane esikteose nimeks on "Mõttelend" ja sellest on tugevasti pool pühendatud mõtetele ja aforismidele, teine pool luuletustele.

Palume Paul Laant end tutvustada ja ütelda mõned andmed enda kohta.

— Kui nüüd päris algusest alustada: olen sündinud Eestis ja jõudsin seal paar aastat Haapsalu Läänemaa Ühisgümnaasiumiski käia, enne kui 1944 aasta sügisel koos vanematega põgenesin Rootsi. Algaastatel Rootsis oli raha hädasti tarvis, et uut kodu luua. Töötasin esimesed paar aastat põllutöölisena, maalrina, aknapesijana ja jooksupoisina ja jätkasin samaaegselt õpinguid Stockholmi Eesti Gümnaasiumis. Hiljem õppisin humanitaaralal Stockholmi ülikoolis, kus spetsialiseerusin kirjandusteadusele. Olen samal ajal perioodide kaupa töötanud pangas, raamatukogudes ja koolides, pidevamalt ja kõige suurema rahuldusega aga õpetajana oma enda koolis, Stockholmi Eesti Gümnaasiumis.

— Et Paul Laan on luuletaja, seda teame ammugi. Eesti noorte kirjandusvõistlusel Rootsis auhinnati aastal 1954 tema luuletus "Ootel". Kui kaua olete juba luuletanud?

— Katseid luuletamiseks olen teinud 13-ndast eluaastast alates. Viimasest suvest Eestis on mul terve vihik luuletusi mälestuseks kaasa võetud. Sellest, mis hiljem, Rootsi-ajal aeg ajalt kogunes, olengi teinud valiku käesoleva kogu jaoks.

— Kuid debüüt iseseisva koguga venis ja venis. Miks olite nii tagasihoidlik? On see enesekriitika?

— Alguses venis debüüt olude sunnil Pärast on muidugi enesekriitika suurenenud, ja aastate möödudes ei söendanud enam esile astuda. Aeg ja stiilivoolud läksid minust vahepeal mööda. Igapäevane elu ja muu tegevus, eriti teaduslik töö seoses õpingutega on muu tähelepanu sundinud mujale. Kuulun sellesse tüüpu, kes vajab rahu ja isoleerumist, nii füüsilist kui ka hingelist, et end loomingule pühendada ja oma mõtetega ning probleemidega päris omaette olla. Mis puutub minu luuletustesse, siis olen paljude suhtes jätkuvalt kriitiline ja kahtlev. Selleks lisasingi osa neist, mida otsustasin siiski avaldada, oma aforismide lõppu — lisana.

— Teie esmikkogu on ka luule osas mõtteid mõlgutav ja arutlev, seega tugeva filosoofilise vaatevinkliga. Kas olete süvenenud filosoofiasse ja filosefeerimisse?

— Olen iseloomust mediteeriva kallakuga. Kui minu mõtteis ja luuletusis võiks leida nn. filosoofilist, siis on see nii lihtsalt loomupäraselt välja kukkunud. Tõtt ütelda on filosoofilised probleemid mind pidevalt huvitanud ja olen tegelenud nendega nii privaatselt, nn. vabal ajal kui ka oma teaduslikes õpinguis. Pean tunnistama, et kirjanduseski huvitavad mind eeskätt maailmavaatelised ja elufilosoofilised küsimused, ehk isegi rohkem kui teoste puht kunstiline külg.

— Kes on suured eeskujud ja lemmikud nii mõtlejate kui ka kirjanike poolel? — Komplitseeritud küsimus, millele on siiski üsna lihtne vastata. Mul on mitmeid lemmikkirjanikke, nii eesti kui väliskirjanduses, siiski, ei ühtki otsest eeskuju, vähemalt teadlikult mitte. Palju nauditavat on mulle andnud eesti kirjandus, kuigi mitte just selles shanris, mida harrastan oma raamatus, Selles osas hindan saksa ja prantsuse suuri mõtlejaid.

Ühe Teie mõtiskelude tsükli pealkirjaks on "Vabadus — minu sundmõte". Tsükli lõpus ütlete: "Te võite mu käed kõlta ja mu suu toppida täis valet. Te võite mu inimväärtuse võtta, kuid minu unistus saab elama edasi nendes, kes armastavad vabaduste, südamest siidamesse ja ajast aega". On Teie kiindumusel vabadustundesse midagi ühist eesti rahva saatusega? On see vabadus inimesele vajalik nagu toit, õhk, vesi jne.?

— Vabaduse all ei pruugi ja alati mõista poliitilist vabadust, kuigi poliitiline vabadus on eelduseks sellele, et indiviid end ka teisiti võiks vabana tunda ja omale teisi vabadusi kätte võidelda. Ka minu kiindumus vabadusse on mitmetahuline. Kuid kõige rohkem on mind muidugi mõjustanud need sündmused, mis sundisid mind lahkuma oma kodumaalt ja mis drastilise minevikulise tagapõhjana pidevalt hoiavad aktuaalsena seda tõde, et ilma vabaduseta puuduvad ka eeldused elu normalaseks arenguks. Totalitaarsete riikide eksistents on söörina suletud, see on vangla-kujuline. Kuulun nende inimest hulka, kellel on vajadus välja ütelda, mida ta mõtleb, muidu hakkaksin põdema. Mul on raske ette kujutada, kuis võiksin üldse vabalt mõtelda, kirjutada, elada, kui ma poleks vähemalt niigi vaba, nagu ma olen praegu. Olete Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi juhatajaks. Millega instituut ja teie kui juhataja tegelete?

— Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut koosneb liikmeist, kelle moodustavad meie silmapaistvad teadlased ja kirjanikud paguluses ja kes on ise kõik vabas produtiivses töös eesti keele ja kirjanduse alal. Instituudi peamiseks eesmärgiks on esiteks valvata, et eesi keele õpetus ja uurimine võiks teostuda väljapool kodumaad, ja teiseks, et selleks ka ise võimaluste piirides kaasa aidata. Minu kui juhataja ülesandeks on täita Instituudi juhatuse korraldusi nendes taotlustes.

Paul Laanelt ilmus esikkogumik mõtteid ja luuletusi.

— Kuidas vaatate eesti keele ja kirjanduse arenguvõimalustele väljaspool Eestit?

— Olen selles küsimuses üsna optimistlik. Suurenenud huvi eesti keele vastu on märgatav mitmel pool isegi mitte-eestlaste seas. Lähema või kaugema eesti päritoluga järelkasv suureneb. Iga küps ja haritud inimene hakkab varem või hiljem tundma huvi oma esivanemate ja nende kultuurilise miljöö vastu. Väikesta kultuuride nihkumine maailma huvi keskpunkti seisab ees. Suurte rahvaste masskultuur ei paku tulevikuks enam midagi huvitavat. Nad muutuvad kõik üksteise sarnaseks. Tähelepanu eesti keele ja kirjanduse vastu peaks olema oodata just meie kaugemailt järeltulijailt. Julgen oletada, et meie küsimustega vabas maailmas, kui seda nimetust tuleks veel edaspidi tarvitada, saavad tulevikus tegelema ka muulased, keda vana termini järgi võiksime kutsuda estofiilideks.

Intervjueeris: JUHAN KOKLA

Järvesoo Rootsis

Prof. Elmar Järvesoo on eeloleval sügispoolaastal külalisprofessoriks Saksamaal. Sinna sõiduga ühenduses oma alaliselt ametkohalt Amhersti ülikoolis USA-s peatub ta mõned päevad Rootsis.

EDU Rootsi osakonna korraldusel köneleb E. Järvesoo neljapäeval, 7. sept. kell 18:30 Eesti Komitee ruumides Drottninggatan 85 teemal "USA presidendi valimise aastal". Koosolek on avalik ja tasuta.

Pühapäeval, 10. sept. kell 14 päeval köneleb prof. E. Järvesoo Uppsalas Eesti Kodus Eesti Agronoomide Seltsi peakoosolekul.

● **Ameerika lennuliinide ühing pani kokku suure rahasumma tasu maksmiseks isikutele, kes üles annavad lennukite vastu plaanitsetavad aktsioonid. Esimesed 50 tuhat dollarit makstakse sellele, kes üles annab käeoleval aastal kahe reisilennukile pommi paigutanud isiku.**

"Kraavihallid" ka Stockholmi

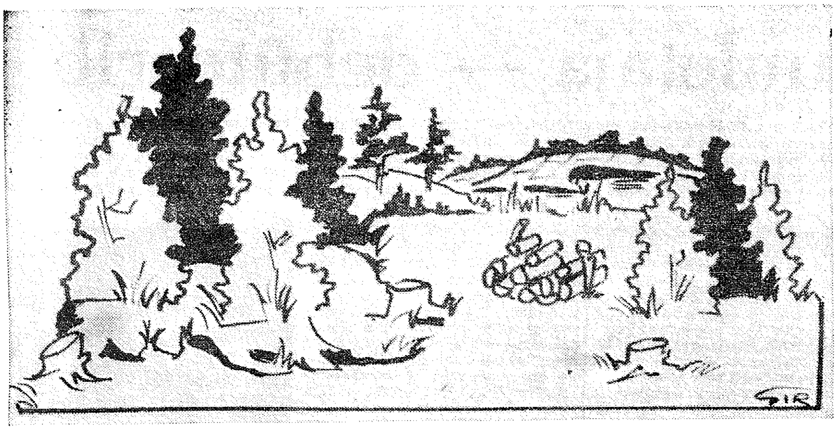

Göteborgi Eesti Seltsi näiteringi lavastusel toimub Enn Vaiguri külakomöödia "Kraavihallid" etendus Stockholmis laupäeval, 7. oktoobril. Pildil lavapilt esimesest vaatusest. Esietendus toimub Göteborgis laupäeval, 30. septembril kl. 19 Munkebäcki kooli laval. Stockholmi etendus on ABF-hoone teatrisaalis kl.19.Järgmisel päeval, pühapäeval, 8. okt. esitatakse "Kraavihallid" Norrköpingi Flickskola aulas kl. 15. Ringreis lõpetatakse laupäeval, 14. okt. Lundis, kus etendus algab kl. 17.

SUURPÄEVADE JÄRELKAJAD

TORONTO (EPL) — Kuigi Ülemaailmsed Eesti Päevad kuuluvad nüüd juba minevikku, elatakse Torontos ikka veel möödunud suurte ja võimsate pidupäevad tähe all. Õigemini ja täpsemalt küll pidupäevade mälestustest, sest kõik see, mis oli juulikuu algusnädalail, püsib kõigil nii elavana meeltes, nagu olnuksid suured pidupäevad alles eile-tunaeile. Jah, vaiksetel tujuka ilmastikuga suvepäevil, mis järgnesid maailmapidustustele vingete idatuulte, tumeda taeva ja üsna tüütavalt pikalt kestvate sajutustega, on üsna mõnus mõelda ja jutustada ilusasti ajalukku läinud suurüritusest.

Tõsi küll, mõned ülemeremaadelt pidupäevadele tulnud külalised on veel praegugi siin-seal Kanadas, kust lahkutakse Rootsi, Inglismaale ja mujale alles septembris või isegi oktoobri algul. Enamikult pidupäevalistelt on aga juba tänu- ja kiidukirjad kojujõudmise märgina Kanada eestlastele postiga kätte jõudnud. Neist kõigist käib läbi ainult üks joon — kõik oli ilus ja tore. Seda arvavad torontolased ka ise. Sest puutud sa kokku ükskõik kus või kellega — ikka läheb jutt möödunud Eesti Päevadele, mille kohta nagu polegi halba sõna öelda. Aina kiitus ja kiitus ning tänamine ja tänamine koostöö ja kaasabi eest. Kõige selle juures jääb aga arussamatuks, kes keda kiidab ja kes see suure kiituse ära on teeninud.

Just sellel teemal käiski ühe järvekese ääres kaasmaalaste vahel elav vestlus, kus üks vestlust vaikselt pealt kuulanud mees jutuohjad oma kätte võttis ja ütles nii: "See on ainult osaliselt õige, et pidupäevade peakomitee, toimkondade juhatajad ja toimkondade liikmed, igatsorti tegelased ja kaasaaitajad ning kaaskorraldajad, kavalehtede kujundajad-trükkijad, lauljad ja mängijad, tantsijad ja laudadekatjad, kõnemehed ja kunstnikud-kirjanikud jne jne. tänu ja kiitust väärivad ... Muidugi — nad tegid, mis suutsid ja mida kohustustundest tegema pidid, kuid kõige tähtsam ja kõige suurem tegelane, kelle tõttu peopäevad nii hästi korda läksid, on hoopis nimetamata ..."

Kuulajad jäid imestusest "lahtise suuga", nagu tavaliselt öeldakse, ootama, et kes see suur tundmatu siis on, kelle teeneks pannakse ÜE Päevade kordaminek. Vastus tuli kohe ja see oli ainult kahesõnaline: "Eesti ajakirjandus!"

"Täiesti õige — kui Kreemil ja teistel ei oleks ajakirjandust seljataga olnud, jäänuksid võib-olla tuhanded piduliselt lähedalt ja kaugelt tulemata, arvas üks vestlusringist üing teine lisas:

"Õige küll — kui eesti ajakirjandus, olgu see siis Kanadas, USA-s, Rootsis või mujal nii üksmeelselt ühe mütsi all poleks paari aasta kestel Eesti Päevadele "propagandat" teinud, poleks pidulisi nii rohkelt kokku tulnud ja pidumeeleolu tõusnuks ainult poolde masti. Sellepärast tuleks senised tänusõnad ja kiitusekirjad suunata eesti ajalehtedele, sest nemad tegid suurpeo tõepoolest suureks peoks."

"See kõik, mida teie eesti ajakirjanduse kaasabi kohta Eesti Päevade kordamineku puhul ütlete, peab paika," võttis neljas mees jutuohjad oma kätte, ja lisas: "Lehemehed tegid tõesti toreda töö, kuid mina leian, et kõige teenekamad tegelased Eesti Päevade läbiviimisel ei olnud ei suure peo tegelikud korraldajad ega ka lehemehed, vaid ..."

Kõik kuulajad jäid jällegi ammuli suuga ootama ja siis ütles neljas mees niisugused ilusad ja õiged lauseid, nagu: "Ega meie, ma mõtlen kõiki eestlasi, ükshaaval suuremat asja inimesed olegi. Aga vaat,' kui kõik koos midagi ette võtame ja otsustame "ära teha", vaat' siis oleme ikka tore rahvas küll! Sellepärast arvan mina, et kiitust ei ole ära teeninud ei need ega teised, vaid kogu rahvas. Eesti rahva üksmeelsus ja sihtide selgus ning sisemine tunnetus oli selleks jõuallikaks ja suunanäitajaks, mis võimaldasid säärase suurpe hiilgava kordamineku, nagu seda olid Ülemaailmsed Eesti Päevad Toronto linnas."

Niiviisi räägiti ühes väikeses kanada eestlaste seltskonnas pärast "ülemaailmset". Selles on palju tõde ning ajakirjanduse heatahtlik hoiak Eesti suurpidustustesse ülemaailses ulatuses on püsinud tänaseni. Küllap ajakirjandusel olnuks põhjust enne ja pärast pidustusi ka mõnevõrra kritiseerimiseks, sest egas kõik nii laabunud kui laabuma oleks pidanud, kuid säässest elevandi tegemine ei kuulu eesti ajakirjanduse juurde.

Muidugi, ega ÜE Päevade tegevusele pole veel joon alla tõmmatud, sest nende dokumentaalne lõpetamineni kulub veel tükk aega. Kui tarvis kritiseerida, siis kritiseeritakse seda ajakirjanduses kindlasti, kuigi praegu ei näi selleks põhjust olevat.

Kui juba seoses ülemaailmsetega ajakirjandusest juttu on, siis olgu sellel teemal veel sedagi lisatud: ÜE Päevad annavad ajakirjandusele ainet või "materjali" kirjutamiseks veel mitmeteks kuudeks. Toronto kohalikkudes eesti ajalehtedes võtavad möödunud pidupäevad suure osa ruumist oma alla. Ainult kohalikud ingliskeelsed suurlehed pole enam sõnagi eestlaste pidustustest kirjutanud, kuigi eestlased seda ootavad, sest meie olime lausa jahmunud sellest soojast ja elavast suhtumisest ja tähelepanust, mille osaliseks eestlased ja nende suurüritus sai. Samaaegselt on torontolastel otsekui haiguseks saanud pidupäevast ingliskeelsete ja ka teistes keeltes ilmunud kirjutiste kogumine — "suveniiriks", nagu öeldakse. Eriti hoogsalt käib ajaleheväljalõigete kogumine noorte hulgas.

Kas ÜE Päevad lõpevad majanduslikult hästi või halvasti, pole praegu teada. Asjaomastes ringkondades ollakse arvamisel, et majanduslikult tuleb arvestada ülejäägiga. Kui suurega, seda aga ei tea veel keegi, sest arvete selgitamine, tasumine jne. on alles käigus. See võib kesta isegi mitu kuud, kuna paljud asjaosalised on praegu suvepuhkusel. Ainult üks toimkond, mis loodi ühe viimase toimkonnana ÜE Päevade Peakomitee juures, on oma kassalise aruande peakomiteele esitanud. Ja nagu ettearvata võis — väikese puudujäägiga. Laulupidu ja Valguspidu annavad aga tugeva ülejäägi ning küllap nende ülejäägiga kattuvad ka teised puudujäägid ja paljud üldkulud, mis eelarveliselt olid ette nähtud ümarguselt 100.000 dollarit.

Oletades, et pidustustest on üsna suur ülejääk, tekib muidugi küsimus: milleks seda kasutatakse? Selle kohta ütleb oma lõpusõna sügisene peakomitee üldkoosolek ja küllap see ülejääk rakendatakse eestluse üldhuvidesse.

Samaaegselt kui tuhanded ja tuhanded pidulised mitmel mandril ja mitmel maal meenutavad ilusaid eestluse kokkukuuluvuse päevi, mis selja taha jäänud, mõeldakse kõikjal endamisi järgnevatele päevadele, sest nende korraldamiseks andsid äsjased pidustused külluslikult jõudu ja hoogu.

P. M.

Rein Sule SET-meister

Stockholmi eesti tennisklubi SET meistriks tuli ka tänavu Rein Sule, kes tagavägises finaalis lõi Madis Üürikest 4-6, 9-7 ja 6-3. Ta võitis seega teistkordselt A. Lõpu poolt väljapandud rändauhinna.

Semifinaalides võitis Rein Sule Robert Türnerit 6-3, 6-3 ja Madis Üürike Ilmar Rootsi 6-3 ja 6-1.

Paarismängu võitsid Rein Tarmet Madis Üürike 6-2, 6-3 Rein Sule ja John Leesi üle. Poolfinaalis võitsid Rein Sule/John Leesi Ilmar Rootsi/Udo Tohverit 6-1, 7-9, 6-2 ja Rein Tarmet/Madis Üürike Robert Türnerit/Roland Türnerit 6-3, 4-6 ja 6-4.

● **Stockholmis sai 75.aastaseks major Artur Tarning.**

REFLEKSID

■ **Seoses Eesti päevadega** palus ülemaailmse kokkutuleku peakomitee komitee esimees Robert Kreem siinseid eesti ajalehti, et need sel puhul välja annaks erinumbrid, mis tutvustaksid kohapealse eestlaskonna seltskondlikku ja kultuurilist tegevust ning majanduslikku üldolukorda. Vastavalt sellele soovile andsidki siinsed väljaanded Kanadasse minevatele lennukitele kaasa erinumbrid m.h. ka Eesti Päevaleht. Mõningate viperustega Toronto-poolel tulid ajalehed lõpuks ka levitamisele.

Peakomitee esimehe üleskutsest oli pisut teistmoodi kinni haaranud "Teataja", kes võttis oma ülesandeks mitte Rootsi-eestluse, vaid kogu suurettevõtte tutvustamise ka Ameerika mandril ingliskeelse väljaandega, milleks käis ka sellel mandril kuulutustehankimise kampaania. Kuna see oli nii peakomitee otsesesse ülesandesse tungimine kui ka Ameerika mandri eesti lehtede kuulutuseturule minek, siis kritiseeris nii Kanadas kui ka USA-s ilmuv eesti ajakirjandus teravalt seda tegevust.

Ja nüüd on selgunud, et asjal oli veel järelmäng pahandustega kõrgemal pinnal. Ontario peaministri kantseleis avastati nimelt, et "Teatajas" ära toodud "läkitus eestlastele" tegelikult on peaminister Davise vastava uueaasta läkituse tekstiga, kusjuures asja tegi halvemaks asjaolu, et originaalteksti puudumisel oli jaanuaris ilmunud tekst eesti keelest tagasi tõlgitud inglise keelde, kusjuures tekkis sootuks uus ja originaalist sõnastuses tunduvalt erinev tekst, millele sellegipoolest faksimiiles alla pandi peaministri allkiri. Tulemus: telefonikõned ja etteheited peaministri kantseleist eestlastele Eesti Päevade peakomitees, piinlikkus ja ebamugavused. Küsimus: miks ei võidud ingliskeelse väljaande toimetamisel otseselt kasutada kanada-eestlaste kaasabi ja nõu? Ja kas ei ole siiski natuke palju, esitada uueaasta läkitust juuliläkitusena ülemaailmse kokkutuleku ajal?

■ **KANGELASTE PUUDUS** annab end tunda Rootsis. Selle tõttu ongi pahatihti tekkinud olukordi, kus esile tõstetakse just neid, kes seda kuidagiviisi väärt ei ole ja kes õieti on täielikul asotsiaalsed. Kord oli "kangelane" kummaliste ja kriminaalsete afääridega proffpoksija Bosse Högberg, siis spioonikolonel Stig Wennerström ja nüüd need roimarid, kes Kumla "põgenemiskindlast" vanglast põgenesid. Üks nendest on koostöös ühe naiskirjanikuga välja andmas raamatut vanglaelust (ja saab vajalikku reklaami), teisi intervjueeritakse ajalehtedes, raadios ja TV-s ning lastakse kritiseerida vanglat, vangivahte jne. ning paista süüdistusi tüübist "vangivahid vihkavad meid — olime sunnitud põgenema". Ei aita sellest, et vangivahid (praeguse nimetusega 'vangihooldajad') omakorda kurdavad, et nad roimatite ees tunnevad otsest hirmu ning et viimased muutuvad seda ähvardavamaks, mida suuremaid vabadusi neile ühiskond annab.

Need seletused on aga kõrvalised. Peaasi on avalikkusele see, mida ütlevad r o i m a r i d, päevakangelased. Neile toimus kogu maad haarav j a h t, mis meenutas TV-programmi "Inimjaht" ja see on ju kõik põnev. Politsei, kelle ülesandeks on kodanikke kaitsta roimarite vastu, pidi millegipärast ennast kaitsvas toonis selgitama, miks põgenenute kinnipüüdmine on ühiskonna huvides. Kuidas on üldse võimalik, et tagaotsitud roimarid asetatakse massmeediumeis nagu mingile austustäratavale pjedestaalile? Ei ole ime, kui vägivald kasvab ja rahuliku kodaniku julgeolek tänavatel väheneb.

Kj.

RAAMATURIIUL

ILO KÄBINI: "MAAL ja MEREL"

Dr. Ilo Käbini teos "Maal ja merel", mis käsitleb varasemate sajandite eesti arste-maadeuurijaid, ilmus Tulimulla väljaandel prof. Edgar Kanti eessõnaga. Nägusas kujunduses raamat maksab brosheeritult kr. 25 ja köites kr. 32:-. Tellimisi vahendab Eesti Post, Box 5077, 200 71 Malmö 5.

AJALOOLINE BIBLIOGRAAFIA 1969

Neil päevil ilmus trükist Rootsi Ajaloolaste Ühingu poolt väljaantav "Svensk historisk bibliografi", mis kannab aastanumbrit 1969 ja seega on hilinenud tervelt kolm aastat.

Bibliograafiasse on võetud dr.jut. Ilmar Arensi õigusajalooline uurimus "Finnar och lappar i svensk trolldomstro på 1600- och 1700-talen", milline ilmus Soome teaduslikus ajakirjas "Historiallinen Arkisto" Helsingis a. 1969. Rootsiaineliste raamaturetsensentidena leiavad 1969 aasta bibliograafias mainimist arheoloog Lilly Kaelase arvustus prof. M.Stenbergi uurimusele "G. Postenis" ja fil.lic. A. Loiti retsentsioon "Hist. Tidskr." nr. 89 (1969).

Teised lehed

PARTEIPUHASTUS

Kreml otsustas N. Liidus teostada kommunistliku partei liikmete n.n. parteipiletite, s.o. liikmeraamatute vahetamise, mis traditsiooniliselt on alati sisaldanud "puhastust" parteis. See puudutab ka okup. Eestit ja sealseid kommuniste. New Yorgi Vaba Eesti Sõna kirjutab kommenteerides:

"Parteipilet päästab kommunisti, kui ta teeb sulitembu või isegi kuriteo, tavalise kohtu eest ja annab paljusid eelisõigusi. Tema teod ja käitumine on aga partei organisatsioonis kirjas ja aegajal toimuva "parteidokumentide vahetamise" aktsiooni puhul tehakse parteiorganisatsioonis otsus ka väljaheitmiseks või liikmeksjätmiseks.

Partei liikmekaardist ilmajätmisega lülitatakse komparteist välja kõik liikmed, kes hakkavad parteid arvustama, kes julgevad väita, et kompartei eksib ja et tema poolt kehtestatud süsteem on puudulik või koguni halb. Kui vigu esineb, siis tuleb need panna inimeste, mitte süsteemi puudulikkuse arvele.

Lenin õpetas: kompartei ühtsust tuleb hoida nii nagu enda silmatera! Enam kui 240-miljonilist nõukogude elanikkonda saab rahva üldarvust 5-6 prots. moodustav kommunistlik klikk totalitaarse võimutäiusega valitseda ainult vandeseltslasliku ühtehoidmise ning raudse distsipliini abil. Liikmed, kes parteiliinist kõrvale kalduvad või isegi ainult kõrvale vaatavad, roogitakse välja aegajalt toimuvate "parteidokumentide vahetamisega".

Hoiatus tumeda prilli eest

Tumedate päikeseprillide kandmine on silmadele üsna ohtlik, rõhutab ameerika silmaarst dr. Theodore van Dellen.

Kas on vajalik kanda tumedaid prille, seda otsustagu ainult silmaarst. On ka elukutseid, kus tumedad prillid on vajalikud, näit. lendurid, keevitajad jne. Ohtlik aga on osta ärist omal käel tumedaid prille, näiteks sooviga end huvitavaks teha. Tumedaid prille kannab ka suur hulk haigete närvidega inimesi, kes loodavad sel teel "õelat maailma" teisiti näha, kui ta tegelikult on. Kui toast minna välja päikese kätte, harjuvad silmad heledama valgusega juba paari minuti jooksul. Tumedaid prille kandes aga seda muudatust ei teki. Rohke tumedate prillide kandmine põhjustab tihti tõsiseid silmarikkeid.

● **Illinoisi osariigis Fox Lakes sai 90-aastaseks kauaaegne Tartumaa Pala valla Assikvere algkooli juhataja Eduard Tralla.**

✝

Pika raske haiguse järelse uinus vaikselt minu armas abikaasa

Anton Antonipoeg Univer

* 9. 7. 1905 Tallinnas
† 30.8. 1972 Grisslehamnis

Sügavas leinas

WILHELMINE

Suurel hommikul näeme jälle!

Matusetalitus kolmapäeval, 13 sept. kl. 15 Väddö kirikus.

✝

Hypodiakon

Anton Univer

Mäelstavad leinas

SOOME ORTOD. KOGUDUS

MARTIN ja ILMA JUHKAM

✝

Head sõpra

Anton Univer'i

mälestab

ALEKSANDER UNIVER

perekonnaga

Puhka rahus!

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused
Ööpäevane valvekord

J. Lindvere 70-aastane

Uppsalas täitub 70-nes eluaasta 9. septembril õigusteadlane Johannes Lindverel.

Õieti on Johannes Lindvere tegevus olnud palju mitmepalgelisem kui kitsas õigusteaduslik ala. Ta on jõudnud teatrit teha, jalgpalli mängida, laulda, õpetada noori, juhtida raamatukogusid, korrigeerida raamatuid, osa võtta seltskonna- ja ühiskindlikust tegevusest jne.

Juubilar sündis Tallinnas 1902, kus ta lõpetas tsaari ajal linnakooli ja iseseisvuse ajal (1924) Tallinna õpetajate seminari, saades nii pedagoogi elukutse. Esimene koht oli tal Läänemaal Kolovere lossi asutatud riigi hoolekandekoolis, kus juhatajaks oli Georg Veem, praeguse peapiiskopi isa. Seejärele oli ta Hiiumaal Kärdlas õpetajaks, kust ta kutsuti Haapsalu Lääne maavalitsuse Haridusosakonna tagavaraõpetajaks. Sellel kohal tuli tal 12 aasta jooksul õpetada peaaegu kõigis 101 Läänemaa algkoolis ja keskkoolis, olles selle kõrval ka maakonna ja Haapsalu linna raamatukogude revidendiks (ta omandas vahepeal Tallinnas raamatukoguhoidja esimese järgu kutse ja Eesti raamatu 500-aastase juubeli puhul oli tema see, kes Peakomitee ülesandel raamatute valiknäitusega rändas läbi 50 Läänemaa keskust, pidades selgitavaid ettekandeid ja propageerides raamatut). — Muide "rahvavalgustajana" täiendas

Johannes Lindvere

J. Lindvere ennast paljudel kursustel ja kongressidel ja siit tulid tema tegevuse "repertuaari" ka jalgpallikohtuniku, näitejuhi ja võimlemisjuhi ametid, samuti oli ta Tallinna linna suurte lastekolonide juhatajaks. Ka ajakirjaniku leiba tuli proovida ja J. Lindvere oli suvevaheaegadel 1931-1933 Haapsalu lehe "Lääne Elu" reporteriks (sulge pole ta tänaseni varna visanud ja nii on tema kaastööd saanud ka Eesti Päevaleht). Ja siis lisandusid kõigele sellele ka ülikooliõpingud, mis ajutiselt katkesid kannatusaastal 1941/41, mil ta Hiiumaal üle noatera pääses küüditamisest, ja lõpule viidi Tartus a. 1943 õigusteadlase diplomiga, teenides seejärele riigiametnikuna. Kui juba saabus advokatuuri siirdumiseks, tuli põgenemine ja Joh. Lindvere saabus 9. sept. 1944 perekonnaga Rootsi.

Kristdala laagris oli Lindvere laagri usaldusmeheks ja laagrikooli juhatajaks kuni asumiseni Uppsalasse, mis jäi tema siinseks "ankruplatsiks". Arhiivitöö, mitmed juhutööd ja lõpuks korrektori koht ühes suures trükikojas, mida ta täitis 22 aastat kuni pensioneerimiseni. Sellest ametist on juubilarile külge jäänud suur täpsus ja hoolikus ning juba raamatukogude-päevilt kaasa toodud armastus kirjutatud ja trükitud sõna vastu.

Johannes Lindvere võinuks olla ka laulja, kui saatus nii oleks tahtnud. Koolipoisina tsaariajal laulis ta kaasa Konstantin Türnpu poisiekooris Tallinna Niguliste kirikus ja ta oli hiljem "kardetavalt lähedal" teatrikutsele, tehes üksvahe teatrit Draamateatris. Toreda tenorina liitus ta Haapsalus Cyrillus Kreegi Haapsalu Meeslaulu Ühinguga, kus ta oli esimees ja abiesimees, olles kaasa löönud kodumaal teisteski koorides, sageli ka solistina. Samuti paguluses Uppsalas. Arusaadavalt ei ole ta kui laulumees puudunud üheltki iseseisvusaegselt laulupeolt.

Paguluses on juubilar osa oma energiast kulutanud oma südamelähestele eesti organisatsioonidele. Näiteks on ta idee, rakendada nende heaks avalikke loteriisid rootsi kaubamajade juures, toonud organisatsioonidele üle 25.000 krooni. Millele ta eriti uhke on (koos paljudega) on eesti sinimustvalge lipu paigutamine teiste rahvaste lippude kõrvale ühel suurel Uppsala kaubamajal — see lehvis neli suve! Mis puutub kohalikesse organisatsioonidesse, siis on ta aktiivsust ulatunud mitmele poole nii juhatustes kui ka liikmena, õpiringi korraldajana jne. Akadeemiliselt kuulub juubilar Eesti Üliõpilaste Seltsi.

Sõbrad, tuttavad, vanad haapsallased, kaaslaulumehed ja akadeemilised kaasvõitlejad saluteerivad Johannes Lindverele tema juubelil. Tervist ja õnne.

KIA

✝

Avaldame sügavat kaastunnet näitejuht Arnold Sirkelile tema abikaasa

Hildegard'i

surma puhul.

GÖTEBORGI EESTI SELTSI NÄITERING

✝

Varalahkunud armast venna- ja onupoega

Leo Taaler'it

mälestavad kurbuses

ONU perekonnaga

ONUPOJAD perekondadega

ONUTÜTAR perekonnaga **Rootsis**

Armast

Mare Lepp'a

mälestavad kurbuses tema VII surma-aastapäeval 8. septembril.

OSVALD

ANTS perekonnaga

● Norwichis Connecticuti osariigis asus ühes advokaadifirmas advokaadina tegutsema Jüri E. Taalman. Ta on lõpetanud Chicago ülikooli matemaatikuna ja hiljem Connecticuti ülikooli juristina. Jüri Taalman ja tema abikaasa Tania, n-na Luts, elavad Scotlandis, Connecticuti osariigis.

● Brüsselis toimunud ülemaailmsel filatelistlikul näitusel "Belgica-72" esines ka eesti filatelist Henry Stromberg Kaliforniast, kes esitas Eesti ajutiste templite ja postiajaloo 1918-1920 oma väljapanekus. Talle määrati hõbemedal zhürii poolt.

Ürituste kalender

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused Stokholmis.

Laupl., 9. sept. kl. 12.00 Silvia Linhares kunstinäituse avamine Välis-Eesti galeriis. Kunstnik esitaab graafikat ja koloreeritud tushijoonistusi, kollaazhe ja gobelääne.

Laup., 16. sept. Esinduse Naisringi käsitöönäituse avamine Esinduse ruumides, Sandhamnsgatan 1.

Reedel, 22. sept. kl. 18.00. Realistide koosviibimine Eesti Majas.

Laup., 30. sept. kl. 13.30 EKK korraldusel Juhan Nõmmiku kunstinäituse avamine tema 70.a. juubeli puhul Eesti Majas.

Laup., 30. sept. kl. 17.00, Ü.S. Raimla 50 a. juubelikoosviibimine.

Pühap., 1. okt. kl. 15.00, EKK Kirjandusõhtu. K. Ristikivi 60a. sünnipäeva tähistamine.

Laup., 7. okt. kl. 12.00 Jaan Grünbergi mälestusnäitus Välis-Eestis.

Laup., 7. okt. kl. 19.00, Göteborgi Eesti Seltsi Näiteringi teatrietendus Kraavihallid ABF-i teatrisaalis.

Laup., 14. okt. kl. 18.00, E. Rahvusliku Liidu koosviibimine Eesti Majas.

Laup., 21. okt. kl. 13.30. A.Varma mälestus-kunstinäituse avamine E. Majas.

Laup., 21. okt. Eesti Arstide Seltsi 60 .aastapäeva pidulik tähistamine Svenska Läkarsällskapeti ruumides Stokholmis.

Laup., 21. okt. kl. 18.00, Eesti Ettevõtjate Ühingu aastapäeva aktus ja koosviibimine Eesti Majas.

Pühap., 22. okt. kl. 15.00,Stokholmi Eesti Lasteaia soaree Medborgarhuseti suures saalis.

Pühap., 22. okt. Sihtasutus Ühisabi Naisringi koosviibimine Eesti Majas.

Laup., 28. okt. Rahvatantsu-Rühm "Kassari" esinemine ABFi teatrisaalis 15 a. juubeli tähistamisel.

Pühap., 29. okt. Ajakiri "Triinu" 20. aastapäeva pühitsemine Eesti Majas.

Pühap., 5. nov. kl. 16.00, Viru laste õhtu E. Majas.

Laup., 11 nov. ja pühap., 12. nov. Pinna Stuudio teatrietendus Södra Teatris.

Laup., 18. nov. kl. 18.00, Läänlaste õhtu Eesti Majas.

Pühap., 19. nov. kl. 17.00, EKK raamatukuu kirjandusõhtu Eesti Majas.

Pühap., 26. nov. EKK teatritoimkonna korraldusel kirjanduslik kohus.

Reedel, 1. dets. kl. 18.00, Eesti Arstide Selts Rootsis — korraline koosolek Eesti Majas.

Laup., 2 .dets. Välis-Eesti näitus "Eesti lapsed 1972.a. kunstis, kirjanduses ja muusikas".

■ KIRJAOSKAMATUTE PROTSENT Eestis on nulli lähedal. Praegu on Euroopas UNO andmetel veel kolm riiki, kus esineb kirjaosakamatust. Need olevat Bulgaaria (9,8), Itaalia (9,3) ja Ungari (2,6 protsenti). Suur osa on aga kirjaoskamatus Aafrikas. Tuneesias on kirjaoskamatuid mehi 53,6 prots., naisi aga koguni 81,2 prots. Alzheerias vähenes kirjaoskamatute meeste arv küll 77,4 protsendile, kuid kirjaoskamatute naiste arv tõusis 84,5 protsendilt 92 protsendile.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Kraavihallid

Henn Vaiguri kolmevaatusline külakomöödia "Kraavihallid" tuleb esitusele Göteborgi Eesti Seltsi näiteringi lavastusel. Ettekanded toimuvad: Göteborgis laupäeval, 30. sept. kl. 19 Munkebäcki koolis. Stockholmis laupäeval, 7. okt. kl. 19 ABF teatrisaalis, Sveavägen 41. Norrköpingis pühapäeval, 8. okt. kl. 15 Flickskola saalis. Lundis laupäeval, 14. okt. kl. 17.

GÖTEBORG

Eesti Maja Klubi

Göteborgi Eesti Maja Klubi sügishooaja avamine toimub pühapäeval, 10. sept. Eesti Majas. Ühtlasi esineb Jaan Savioja referaadiga ja värvifilmiga Lend Läände reisist. Huvitava ettekande algus on kl. 19. EMK juhatus ütleb kõigile teretulemast.

STOCKHOLM

Eesti Filatelistide Ühing

korraldab oma järgmise klubiõhtu neljapäeval, 7. septebmri lkell 18.30 Eesti Majas, Wallingatan 34, I.

Kohapeal antakse informatsiooni ja tutvutakse väljaannetega ühenduses Eesti Päevadega Torontos. Kõik margi, raha ja eksliibriste korjajad on teretulnud.

STOCKHOLM

Stockholmi Eesti Fotoklubi

Stockholmi Eesti Fotoklubi alustab oma sügist hooaega kesknädalal, 6. sept. Eesti Majas, algusega kell 19.

Nagu eelmiste aastate tava kohaselt, alustame oma sügist klubitegevust arutlusõhtuga. Vaatluse alla tulevad klubiliikmete suvised fototulemused. Ühtlasi kasutame kokkutulekut edaspidise tegevuse kui ka fotoalasse puutuvate küsimuste arutlemiseks. Teretulnud on ka mitteliikmed.

Kaks vene muusikut jäid läände

MEXICO CITY (EPL) — Kaks Leningradi Music Hall orkestriliiget põgenesid politruki valve alt Mexico City's ja palusid asüüli. Mehhiko võimud teatasid, et nendele varjupaigaõigus lubatakse.

Leningradi orkester on praegu Mehhikos kontserte andmas, et saavutada nõukogude rohkemat populaarsust mehhiklaste keskel. Ärahüpanud orkestrantideks olid 33-aastane Juri Grodetski ja 25-aastane Aleksander Ivanov.

KUNSTINÄITUS

Silvia Aulio Linhares

Graafika, tushijoonistused, collaged, gobeläänid.

Näituse avamine laupäeval, 9. sept. kl. 12, avatud äripäeviti kl. 10—17, laupäeviti kl. 10—14.

Välis-Eesti

Tullportsg. 174, T-peatus Hornstull. Tel. 84 09 55.

BLOMSTERLÖKARNA från Weibulls

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

ROOTSI VAHETAB AUTONUMBRID

Kõigile söidukiomanikele

1. Alates 1. sept. saavad kõik uusregistreeritud söidukid üle kogu riigi uued registreerimissildid.

See tähendab seda, et me võime üsna tihti näha kolmest tähest ja kolmest numbrist koosnevaid registreerimisnumbreid Kombinatsioonid vormistab juhuslikkuse alusel raal. Samal ajal kaob registreerimisnumbrite senine seos läänidega. Liiklusjulgeoleku põhjusil tehakse uued registreerimissildid refleksmaterjalist. Uus registreerimisnumber käib söidukiga kaasas kogu selle eluaja.

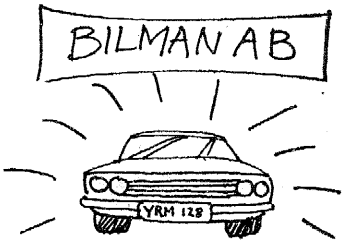

2. Juba registreeritud söidukitel vahetatakse praegused sildid läänikaupa eriplaani järgi.

Esimesid uued registreerimissildid väljastati augustis Uppsala läänis. Siis hakkasid C- ja CA-autod saama uusi silte. Umbes 15. sept. paigu on käes X- ja XA-autode kord, ja ülejäänud riigi osas on alljärgnev kavand:

1972:
4. kvartal = X, Y, Z läänid

1973:
1. kvartal = AC, BD, W, U, T, S, I läänid
2. kvartal = A, B, P, R läänid
3. kvartal = O, N, K, L läänid
4. kvartal = M, D, E, F, G, H läänid

3. Sildid tulevad postiga kohale.

Uued registreerimissildid väljastatakse tähitud kirjadena. Kontrollige hoolega, et registreerimisnumber on õige ja et ka ülejäänud andmed on täpsed. Juhised kontrollitava kohta on pakendis. Et posti tööd kergendada, peaksite oma sildid kohe pärast vastava teate saabumist ära tooma. Kokku väljastatakse ca 6 miljonit silti rohkem kui 3 miljonile söidukile enne aastavahetust 1973/74. Pakis on ka juhised kuidas silte monteerida. Motorbranschens riksförbund on soovitanud köikidel liikmestöökodadel aidata söiduautode silte monteerida tasuta.

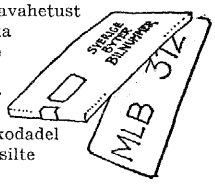

4. Praegused registreerimissildid muutuvad varsti ebaseaduslikeks.

Alates 1. okt. 1972 peavad köik Uppsala läänis registreeritud söidukid omama uusi registreerimissilte. Seega pole pärast septembri lõppu lubatud juhtida söidukeid C või CA numbritega.
Septembri alguses peaksid C või CA söidukite omanikud olema uued sildid kätte saanud. See, kes umbes 15. sept. paigu pole oma C või CA söidukite jaoks uusi silte saanud, peab kiires korras teatama Läänivalitsusele. Põhjuseks, miks silte pole tulnud, võib näit. olla ebaselge omandiolukord või segane aadress.

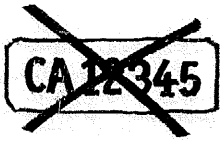

Iga lääni jaoks antakse teatud kuupäev, mil uute registreerimissiltide kasutamine on obligatoorne. Pärast Uppsala lääni on järjekorras Gävleborgi lään.

5. Uued sildimäärused mootorratastele, traktoritele, järelveokeile.

Uues autoregistersüsteemis peab mootorratas kandma silti ainult taga. See on kaherealine. Traktorile kehtib üks kaherealine silt, mis monteeritakse ette. Järelvankrid kannavad edaspidi omaenda silti ja mitte veoki oma. Kui Te saate uued sildid veokile enne kui saabuvad uued sildid järelvankrile, peate Läänivalitsusega kontakti võtma, et Te kiiremas korras saaksite uue sildi ka järelvankrile.

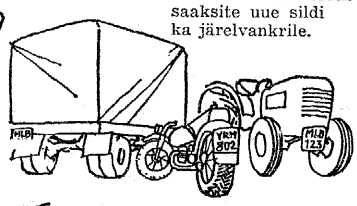

6. Politsei annab ajutisi silte.

Kui Teie uus registreerimissilt on hävinud või kadunud, peate Läänivalitsuselt tellima dublikaatsildi. Uue sildi saamine võtab aega 2—4 päeva. Et söidukit selle aja jooksul saaks kasutada, on võimalik politsei käest saada provisoorset registreerimissilti. Selliseid silte on olemas ca 300 politseijaamas. Siltidel on söiduki registreerimisnumber mustade tähtedega kollasel põhjal. Politsei koostab kombinatsiooni kui provisooriumi taotletakse.
Provisoorne silt maksab 10 krooni. Peale selle deponeeritakse politseile 50 krooni. Et provisoorset silti saada, nõutakse ühtlasi ka taotlust uueks sildiks. Kui provisoorne silt tagastatakse 14 päeva jooksul, makstakse deponeeritud summa tagasi.

Bilregisternämnden

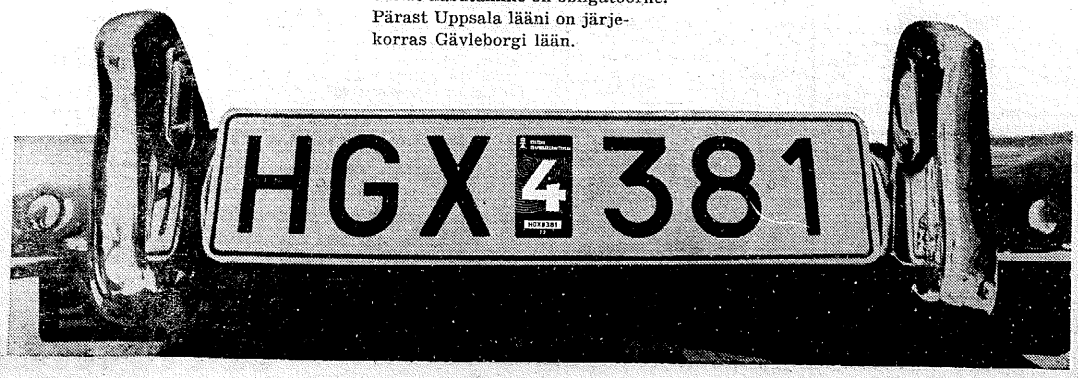

V. Põlder 75-aastane

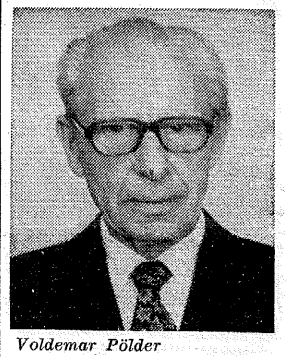

Voldemar Põlder

Kolmapäeval, 6. septembril saab Göteborgi eesti seltskonnas hästituntud Voldemar Põlder 75 aastaseks.

Iseseisvas Eestis oli ta Tallinnas, Siseministeeriumi Politseivalitsuses kõrgemaks ametnikuks ja tegev kaitseliidu Toompea malevkonnas, paguluses aktiivselt ning juhtivalt kaasalöönud eesti organisatsioonides koos oma energilise abikaasaga.

Voldemar Põlder pärineb Hiiumaa kaunimast nurgast Käinast, kus sai algharidusse Emmaste kihelkonnakoolis. Lõpetas Tallinna reaalkoolis 3 klassi ja Kuressaares algkooliõpetajate kursused. Oli õpetajaks Reo irikukoolis ja vallakooli juhatajaks. krikukoolis ja vallakooli juhatajaks. Mobiliseeriti I maailmsõja ajal ning teenis Venemaal, Staraja Russas staabikirjutajana. Tuli revolutsiooni puhkemisel Venes kodumaale tagasi ja töötas Väike-Lähtru kihelkonnakooli juhatajana. Vabadussõja ajal rakendati ta E.V. Sõjaministeeriumi, kust 1922 a. üleviidi Siseministeeriumi tema nimetamisel Politseivalitsuse asjaajajaks ja välispolitsei sekretäriks. Peale Politseikooli kõrgema klassi lõpetamist 1926.a. jatkas ta tööd Politseivalitsuses selle kõrgema ametnikuna kuni Eesti okupeerimiseni vene punavägede poolt. Oli kommunistliku vägivallavalitsuse poolt tagaotsitav ja pääses kord imbekombel kinnivõtjate küüsist. Nõmmel oma maja ees tänavat pühkides küsisid kohaleilmunud kinnivõtjad temalt,et kus siin elab Põlder. Silmapilgul,kui NKVD tormas tema juhatatud sihis majja teda vangistama, kadus ta. Saksa okupatsiooni ajal teenis ta algul eesti politsei Tallinna prefektuuris ja hiljem sisedirektooriumi politsevalitsuses kantseleiülemana.

Ustava eestlasena võttis V. Põlder osa kaitseliidu tegevusest. E.V. ajal, kuuludes Tallinna maleva Toompea malevkonna koosseisu pealikuna.Teenete eest oma kodumaale on teda vääristatud Vabadussõja medaliga, Kotkaristiga, Valgetähe ordeni 3. järguga ja Valgeristiga. Ta kaotas oma ainukese 19.a. vanuse poja, kes kodumaad kaitstes langes 1944.a. selle pinnal vabatahtlikuna.

Sama aasta sügisel põgenes V.Põlder üle Läänemere Rootsi. Sai esimese töökoha Skenes, kus oli ENMKÜ asutajaid. Siiruds peatselt aga Göteborgi j atöötas Original-Odneri arvemasinate vabrikus kontrollandina kuni pensioneerimiseni. Oma tööhoha kõrval on ta agaralt osavõtnud eesti rahvuslikust tegevusest. Nii oli ta korduvalt valitud EELK Lääne-Rootsi koguduse nõukokku, oli tegev Göteborgi Eesti Seltsis ja pikki aastaid Göteborgi Põllumeeste Kogu esimeheks. Kuulub valituna tänini EP KRootsi Esinduse laiendatud juhatusse ja seisab selle asutajana esimehena end. Eesti Politseiametnike Kogu Rootsi seesotsas.

Sitke hiidlasena on ta pärinud selle tööka saarerahva parimad tõuomadused: korraarmastuse, mahlaka huumori ja ausameelse sooja südame. Tema juubelipäeval õnnitlevad ja soovivad talle ta rohkearvulised sõbrad ja kaasvõitlejad jatkuvat tervist ning pikki aastaid.

OSVALD VIIRSOO